

**ΣΥΝ ΘΕΩ!
DE
VETERVM
CONCIONIBVS
DISSERTATIO
QVAM
DIVINA FAVENTE GRATIA CONSCRIPSIT.
ET
SVB PRAESIDIO
JOACHIMI HILDEBRANDI
SS. THEOL. D. EIVSQVE PROFESS.
PVBL. ORDINARII
AD DIEM MARTII
MDCLXI.
IN NOVI IVLEI AVDITORIO MAIORI
PVBLICE EXAMINANDAM PROPONIT
FRANCISCVS Eggelinge CELLENSIS.
EDITIO SECUNDÄ
*Cum Gratia & Privilegio Electorali Saxonico.***

HELMSTADII,
TYPIS HERMANNI DANIELIS HAMMII,
ACAD. TYPOGR.
MDCCXX.

a. LII. g.

oll. diss. A
2, 9

ZYNOEOL
DE
MURVETHE
COMEDIANAS

DIZZETATIIO

674

DIVINA FAVENTE GRATA CONCERTIS

ET

SABRRAESIDIO

LOGACHIN HILDEBRANDI

22 DECEMBER 1722

UNIVERSITATIS DRESDENENSIS

LOGACHIN HILDEBRANDI CERTENIS.

ADDITIONALIS

CONCORDIA

1722

THEATRUM MUSICALIS

ACADEMICO

MBCCXXV

1722

¶ ¶

D E

VETERVM CÒNCIONIBVS.

P R Æ L O Q V I V M .

Ex re & vero Doctissimus Aurelianensium Episcopus Albaspinæus initio observat. Ecclesia st. Ex ignorantia, inquit, pristinorum institutorum, magni consecuti sunt errores: nam si forte mentio priscarum rerum incidat, eas, non uti fuere, sed quales hodie ante oculos nostros versantur, concipimus atque de iis disserimus. Animus enim se a consuetudine rerum, quas videt, quas cernit, quibus utitur, non patitur abduci, neque potest mente complecti eorum, quorum nomen usque adhuc permanxit, vim quoque & naturam non permanisse. Quæ verba si ad veterum Sacra Publica applicentur, utique sunt verissima. Constabant illa Precibus, Psalmodia, Lectione sacrorum, Concione, Communione &c. quæ exercitia si penitus inspiciantur & cum hodiernis conferantur, multum immutata esse, imo nonnulla ita a pristina consuetudine abire deprehendes, ut nil fere nisi nomina superesse videantur. Exemplo possunt esse veterum varia Communionum genera, quorum fere unum, quod Eucharistiæ nomine venit apud nos adhuc

act 4

huc in usu est. Nenunc de Psalmodia, Precibus & Lectionibus Veterum aliquid addam, in præsentia Conciones Veterum horumque Tractandi methodum tradere, eaque quæ cum a Vivis tum a multis Magistris edoctus sum, quantum per exigyas ingenii vires licet, hic annotari constitui. Erunt Tractationis hujustria summa capita: Primo Concionandi mos in V. T. usitatus; Altero methodus tractandi mos in N. T. adhibita; Tertio concionandi ratio SS. Patrum & Doctorum Ecclesiæ exponetur. Rogamus Deum O. M. Antiquum illum dierum, ut nobis Sancti sui Spiritus gratia adesse dignetur!

CAPV T. L.

De Concionandi more in V. T. usitato.

I.

Origo
Concion.

SAcras Antiquitates circa Veterum Conciones exhibi-
turi prænotamus, Concionandi morem in Dei po-
pulo (nam de Concionibus in Civili foro locum ha-
bentibus nihil jam nos attinet) a mundo fere con-
dito, ex quo homines fuerunt, usitatum fuisse. So-
lent nonnulli huc accommodare dictum Gen. iv, 26. Tunc
(h. e. tempore Seth & Enos Nepotis Adami) cœptum est in-
vocare nomen Domini, quod B. Lutherus sic reddidit: Zu
der Zeit fing man an zu predigen von dem Namen des
H E R R N. Et in glossa: Nicht / daß zuvor auch nicht
wäre Gottes Name geprediget worden / sondern nachdem
durch Eins Bosheit / der Gottesdienst gefallen war ward
er dazumahl wieder aufgerichtet / und irgend etu Altärlein
gebauet / dahin sie sich versamlet / Gottes Wort zu hören
und

und zu besen / qua expositione Megalander noster secutus est
interpretes, qui dictum hoc de reformatione divini cultus, in
habendis Concionibus & fundendis precibus magnam par-
tem positi, exposuerunt: inter quos & celebris *R. Aben Esra*,
Verum alii aliter interpretantur. *Nicolaus Lira* in Postilla
super universa Biblia, quæ hodie cum Glossa interlienari
Anshelmi Laudunensis & Glossa ordinaria Strabi Fuldensis
Biblia Glossata constituit, ad h. l. scribit, Patriarcham Enos
primum fuisse, qui precum formulas ad certa verba, ad in-
vocandum nomen Domini apta, redegerit, cum antea
quisque, prout verba devotio suggescit, nomen Domini in-
vocaret. *R. D. Kimchi* & aliide idolatria exponunt, quod
sub Enos primum in nomine Domini h. e. in similitudine
ejus sint fabricata idola.

II. Sed nobis, salvo doctiorum judicio, dictum illud minus commode ad Concisiones, preces, nedum idololatriam referri videtur. In Ebraico enim textu, ad quem versiones omnes exigendae sunt, verba ita sonat אֶל חָדְלָה בְּשֵׁם יְהוָה quæ expeditum habent hunc sensum: Tunc cœptum est vocari juxta nomen Domini h. e. ea ætate, qua humanum genus adauatum est, aliis Dei Ecclesiam, aliis Ecclesiam Malignantium constituentibus, dissestum & quasi divisum est genus humanum in duas partes. Una priorum de nomine Domini dictorum; altera fuit impiorum, illa a Seth, hæc a Cain oriunda. Hujus distinctionis expresse e Gen. vi, 2. fit mentio: ubi dicuntur *Filiī Dei* uxores sibi accepisse *Filias hominum*. Germanice hoc modo sonaret: zu der Zeit fieng man an die Leute zu nennen nach dem Namen des Herrn / Kinder Gottes. Atque hoc modo verba hæc Theodoretus, Aquila, alii interpretantur, quos recenset Sixtinus Amama in censura Vulgatae versionis. De Concionibus ergo Sermo ibi nullus. Interim non negamus prima mundi ætate sacros conventus fuisse, in quibus a Patri-

archis **Conciones de Semine mulieris, de Lapsu Adami, de pie vivendo, preces item & victimæ sint peractæ.** Cum enim divinæ Revelationis rudibus illis seculis in literas relatæ nondum essent, Sancti Patriarchæ Adam, Seth, Enos &c. qui Gen. v. commemorantur, familias suas, velut Ecclesiæ domesticas, pro concione sine dubio informarunt; aliter enim per illa tempora Verbum Dei ad posteros propagari non potuit. Quid? Deus ipse concionatoris munus obiit, quum Protoplæstis nostris, Legem de non edendo fructu arboris scientiæ boni & mali & lapsis poenas inobedientiam ipsorum subsecuturas, denunciavit. Habetur invētiva illa Gen. iii. cui tamen Prot. Evangelium de Messia caput serpentis contrituro, (quod vere fuit Evangelium sive bonum & lætum nuncium) legimus insertum, id quod pluribus & forsitan manifestioribus verbis a Deo tum expositum fuisse, vero nobis fit simile.

PATRIAR-
CHARVM
Conciones

2. Pet. 2.

III. Sed in specie quosdam e primis V. T. Concionatores adducere juvat. Enoch septimus ad Adam coram Deo trecentos annos dicitur ambulasse Gen. v, 22. Addit B. Lutherus in glossa, eum homines docuisse pietatem & de poena mox, ni resipiscerent, subsecutura prædicasse. In Epistola Judæ vers. xiv. hoc Concionum ipsius thema refertur: *Ecce venit Dominus cum sanctis milibus suis, ut ferat iudicium adversus omnes & redarguat, quicunque ex ipsis sunt impii de factis omnibus quæcumque impie patrarint, deque omnibus duris, quæ loci fuerint adversus ipsum peccatores impii.* Concionatus ergo est Enoch de extremo iudicio: Verum liber in quo vaticinium istud Enoch continetur, inter deperditos est nec hodie extat. Noah justitiæ præco audit, Josephus in Antiqu. Jud. refert Noachum corruptos pravosque hominum mores redarguisse, & ad meliorem vitam adhortatum fuisse, Lotus Concionatorem in Sodom egit. Abraham, Isaac, Jacob pientissimi Patres familias suas quoque domesticas Ecclesiæ

epitome

clesias habuerunt, quas de necessariis ad salutem paterne informarunt, puta de Semine Benedicto, de promissa terra Canaan, de sigillo circumcisionis, de observantia mandatorum Domini, de Fide in Messiam ponenda, a qua Pater credentium dici meruit Abraham & de similibus. Sane Abramum solenniter *Filiis suis* & domui sua post se præcepisse, ut viam Domini custodirent, & juste vivarent, exserte legitimus Gen. xlix, 19. Jacob familiæ suæ de abolenda idolatria concionatus legitur Gen. xxxv, 2. Postea Hebræi in Ægypto Dei verbum sunt edocti: neque enim verosimile est tanto tempore, quo sub servitute commorabantur, eos omnis pietatis doctrina caruisse. Verum qui & tales tum facri convetus, sermonesque his temporibus usque ad Mosem habiti fuerint, Sacris literis proditum non est.

IV. Hactenus verbum Dei viva voce fuit propagatum, quæ oralis & viva traditio bis mille annos & ultra constanter duravit, donec Moses emergeret, Scriptorum omnium quotquot extant, antiquissimus, qui non tantum Dei Verbum primus in literas redegit, sed & severum Legis Praeconem, quoad fere vixit (vixit autem centum & viginti annos Deut. xxxiv, 7.) egit, cumque muneri concionatorio ineptum se diceret & causaretur, dono linguae in Concionibus cumprimis utili sed destitutum. Deus Aaronem fratrem illi Coadjutorem dedit. *Obsecro Domine*, ajebat Moses, *non sum eloquens ab beri* & nudius tertius, & ex quo locutus es ad servum tuum quia gravis ore & gravis lingua sum, Respondit Dominus: *Quis posuit os homini?* — *An non Aaronem Lenitatem Fratrem tuum insigni eloquio præstantem scio.* Ecce ipse tibi ob viam prodibit. — *Ego adero ori tuo* & ori ejus — alloquentur ipse pro te ad populum sicutque ut ipse fit tibi viceoris tu vero sis ei vice Dei. Exod. iv, 10. Imo Deus Aaronem a vino & omni eo quod inebriat abstinere jubet, ut omnia Domini instituta Filios Israël docere possit. Nobile hoc par Fratrum a

Dec

a Deo ipso ad prædicandi munus est selectum, Prima ipsorum Concio Exod. iv. memoratur, ubi Moses & Aaron congregant cunctos seniores Filiorum Israel, locutusque est Aaron quæ locutus est Dominus ad Mosen, quin & doctrinam suam miraculis splendide confirmarunt. Postea plures cœtus sermonesque publici memorantur, quibus Moses ea, quæ a Deo acceperat, populo exposuit. De cætero quanta auctoritate Moses docuerit, Primicerius ille Martyrum A&VII, 12. S. Stephanus pulcre exprimit, *Institutus est, inquiens, Moses omni sapientia Aegyptorum: eratque potens dictis & factis.*

Vid. Exod. xxxi, 22. Nec tamen sine cura vel molestia suo illi officio præfuit: xxxiii, 5. erant enim Israëlitæ populus duræ cervicis, & mutabiles in Heb. xi, 25. horas, quod historiam Pentateuchi legentibus non poterit esse obscurum, ideoque sæpius contra Mosen insurrexisse leguntur Exod. xvi. & xvii, ubi locus in quo cum Mose rixati sunt מִרְיבָּה h. e jurgium dicitur.

V. Neque vero cum Polydoro Virgilio Vrbinate facimus, qui a temporibus Mosis morem Concionandi derivat lib. v. de rerum Inventoribus cap. ix. Cum enim Decalogum sive decem præcepta recitasset, subjicit: *Hæc igitur fuit prædicationis materia, unde est concionandi mos natus.* Moses enim postea primus habita Concione, populum de ejusmodi præceptis & lege Dei docuit, eumque per hac ad bene beateque vivendum instituit. Sed nobis origo Concionum paulo altius quam a Mose divinæ legis Dictatore arcessenda videtur. Licet enim Decalogus de quo Polydoro potissimum sermo est, primis illis temporibus in literas relatus non fuerit, Patriarchis tamen ante Mosen æque fuit notus, ac si coram scriptum habuissent, cum sit Lex naturalis hominum omnium cordibus inscripta, adeoque illis non minus quam Mosi concionandi materiam præbere potuerit. Nec veritati videtur consentaneum Mosen primum egisse Concionatorem: Noachum enim, Loth, Enochum, aliosque qui diu antea

Mosen

B. Horn.
Thol. Mo-
ral. c. 1.

Mosen floruerunt Concionatores suis, supra ex ipsis sacris Pandectis dedimus probatum. Quemadmodum igitur in investiganda aliarum rerum origine Polidorus saepe fallit; ita eum hic quoque errasse palam est, ut & h. l. in ipsum illud Oyveni quadret:

Virgilii duo sunt; alter *Moro*, tu *Polydore*

Alter, Tu mendax, ille Poëta fuit,

VI. Post illa in habendis Concionibus Prophetæ, Viri illi ~~hōmīlēs~~ & futurorum præscii denso agmine prodierunt, quorum Horniliæ in compendium redactæ in sacra Canonica scriptura V. T. adhuc per Dei gratiam superant. Talis Concionator fuit Samuel, qui non tantum universo Israeli prædicasse dicitur I. Sam. III, 22. sed Cultum divinum colapsum instaurasse & renovasse. Hinc I. Sam. XII, 1. Verbum Dei pretiosum & paucas Prophetias, vel visiones, uti tum temporis loquebantur, fuisse legimus. Notetur h. l. quod olim in V. T. Prophetæ *Videntes* & Prophetiæ *Visiones* dictæ sint I. Sam. IX 9. quia futura prævidebant, vel quia, ut Hieron. loquitur, eum (Christum) videbant, quem cæteri non videbant. Epist. ad Paulinum. Hoc sensu Samuel se ipsum *Videntem* appellat I. Sam. IX, 18. sequitur Propheta Nathan, qui Regi Davidi a concionibus aulicis, confessionibus, & consiliis Sacris fuit, cuius investiga in adulterium & Homicidium Davidis II. Samuel. XII. habetur. Sed & Esaias de adventu Christi, de Navitate ejus ex Virgine, de Passione item ac morte Christitam clare prædicavit, ac si ipse eorum omnium ~~Autōtēnē~~ fuisset. Hinc arbitratur Sixtus Senensis, a Domino Jesu hunc unum inter omnes Prophetas delectum, quem primum in synagoga patria publice legeret & expuneret. I. I. Biblioth. S. Cum ad concionandi, vel quod eo tempore idem erat, prophetandi munus vocaretur diceretque se pollutum labiis, adeoque tanta functione indignum, unus de Seraphim manu gestans prunam foripse de alteri sumtam

PROPHETARVM
Conciona-

Prophetæ
Videntes.

B

advō-

advolavit & ori propheticō admovit dicens: *Ecce attingo labia tua, jam amoretur iniquitas tua.* Dein Domini vox auditur: *quem missurus sum? Et quis iturus est nobis?* respondet Propheta: *Ecce ego! mitte me.* Es. vi. Jeremias ad concionandi munus à Deo vocatus juventutem causabatur: *Ecce, dicebat, nescio loqui, quia puer sum.* Sed respondet Dominus: *No hi dicere puer sum, quoniam ad omnia quo mittam te ibis, Et universa quacunque manda vero tibi loqueris.* *Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum.* Jerem. i. propheta Jonas ad vastam urbem Ninivem habendae concionis ergo a Jehova mittitur. Ita enim Dominus: *Surge Et vade in Ninivem civitatem illam magnam, Et praedica in ea prædicationem, quam ego loquar ad te,* Jon. 3. Obediit quoque Jonas & cum itinere unus diei introisset, prædicavit, dicens: *Adbuc quadraginta dies sunt Et Ninive subvertetur &c.* Imo Sapientissimus Mortalium Rex Salamo concionandi munus obivit. Hinc semet ipsum εκκλησατην h. e. Concionatorem appellat in peculiari libello, qui adhuc hodie inter Canonicos sacræ scripturæ libros numeratur.

VII. Non prætereundus hoc loco est Ezechiel, qui Volumen miræ dulcedinis comedere jussus, a Deo ad captivitatem Babyloniam concionandi ergo mittitur: *Vade, ait Dominus, Et praedica domui Israel, siue audiant nec ne.* Ezech. iii, ii. Unde constat in ipsa captivitate Babylonica non defuisse, qui Dei Verbum prædicarent. Quin & ibidem Propheta Vigil constituitur, cui de Auditorum animabus gravis olim reddenda sit ratio, nisi impios redarguat: *Ecce, Fili hominis, inquit Dominus, speculatorem te dedi domui Israel Et audies de ore meo Verbum Et annuciabis ex me. Si dicente me ad impium: Morte morieris, non annuncia veris ei, neque locutus fueris, ut avertur a via sua impius Et vivat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sed SANGVINEM EIVS DE TVA MANV REQVIRAM* Ezech. iii, 17. & xxxxiii, 7, & 8. Non possumus,

fumus, quin emphatica verba S. Chrysostomi in hunc locum hoc transcribamus, quæ merito ut omnibus munera Concionatoria obeuntibus, vel ambientibus ob oculos versentur, digna censemus: *Audiant, inquit, & ii, qui præsunt ministerio Ecclesiæ & qui subsunt, quod sicut eos qui subsunt oportet esse obedientes: ita etiam eos qui præsunt esse vigilantes & sobrios.* *Quid dicas vigilantes? imminet periculum ejus capiti, subjicitur pænis tuorum peccatorum & propter te est tanto obnoxius timori & tu es piger & ignavus torpesque & es fōrdibus, & illiberalis.* Ah quantum est periculum! *Omnium, quos ministerio verbi regis, mulierum & Virorum & puerorum abs te reddenda est ratio, tantoque igni caput tuum subjicis* (*Θαυμαζο εἰ τινάς τὸν Αρχότων σωθῆναι.*) *Miror, an fieri possit, ut aliquis ex Rectoribus seu Pastoribus salvetur!* *Videns post tot minas & præsentem socordiam aliquos adhuc accurrentes, & se sponte conjicere in tantam molem administrationis.* Nam si ii, qui necessitate trahuntur, non habent quo configuant, & quo se excusent, si rem male administrent, & sint negligentes, quanto magis ii, qui in hoc suum studium ponunt & in id irruunt. Hactenus Chrysostomus homil. xxxiv. in epist. ad Hebr. cap. xii, 7.

LIX. Quæ fuerit Materia Concionum Propheticarum, ex earundem Lectione nemini Literato inter Christianos potest esse obscurum; nunc enim exhortantur ad sanctiorem vitam, nunc inobedientiam & reliqua Sacerdotum, Regum & populi Judaici peccata notoria divino animati zelo taxant, nunc pios divinis promissis varie consolantur, nunc excidia pestem, captivitatem, famem, incendia. bella aliisque horribiles calamitates Deo rebellibus, præfractariis & contumacibus comminantur, quæ omnia eventus ex re & vero dicta ostendit. Et, quod notandum, saepius in Judæos, quibus Deus voluntatem suam patefecerat, quam in Gentiles invehuntur & judices ἀροφάγος & idolomaniae deditos sub-

Materia
Concion.
Proph.

indereprehendunt, quia ad illorum mores subditū componebant Nec minima pars officii prophetici fuit concionari de Messia tum futuro, ejusque in carnem adventu, miraculis, beneficiis, & regno per universum orbem non per solam Palæstinam sed & inter gentes fundando, per quas Conciones Fides in Messiam insigniter aucta, altas in animis Auditorum radices egit. Hæc fere summa est eorum, quæ pro Concione a Prophetis aucta sunt. Singulari quoque eloquentia Canonicos istos Doctores præditos fuisse S. Augustinus probat lib. iv. de Doctrina Christiana, quem non immerito Rhetoricam Ecclesiasticam dixeris, cap. 7. ubi addit, si fuerint aperta & explicata, mirifice dulcescant. Ita namque locuti sunt sancti illi Viri, ut posteriores qui eos recte intelligerent & exponerent alteram gratiam, disparem quidem, verum tamen subsequentem, in Dei Ecclesia reperirent, uti Hipponensis ille Episcopus l c. 8. loquitur.

IX. Neque porro laudabilis ille Prophetarum coetus, Actiones, quam vitam Concionum merito dixeris, neglexerunt, se subinde pro ratione materiæ, quam tractabant, aliud atque aliud vocis atque gestuum moderamen ahbuerunt: & ut de iporum gestibus (quorum hodie maxima pars in desuetudinem abiit) aliquos saltem referam, solebant illi, quoties tragicos casus vel publicam cladem annunciant inter concionandum amare flere, & lacrymis ubertim fusis piam suam συμπάθειαν contestati, quo gestu præficas imitati videbantur, eoque valide Auditores movebant juxta illud Poëtæ: *Si vis me flere dolendum est primum ipsi tibi.* Sic Esaias Propheta in Concione ad Vallem Visionis h. e. ad urbem Hierosolymam (quæ *Vallis* dicitur ob imminentem depressionem, alias enim in montibus erat sita; *Visionis* ob copiam Prophetarum inibi commorantium & docentium) cum vix ruinam urbis recensuisset, in lacrymas compassionis resolutus, exclamat: *Recedite a me, o*

Gestus
Proph.

Fletus

Vallis
Visionis.

amare silebo, nolite incumbere, ut consolemini me super vestitatem filiae populi mei. Es. xxii, 4. In simili causa Jeremias dum concionem ad populum habet, conditionem popularium suorum miseratus, lacrymas ubertim fundit c. ix. 1 *Quis, inquit, dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut perdius & pernoxs occisos in populo meo defleam?* & Joel. ii. 17. Sacerdotes publici Sacrorum Ministri complorare jubentur inter vestibulum & altare. Imo Deus ipse Ezechiel ^{Femoris} luftum & planctum pro concione assumere jubet. Ezech. Percussio. xxix, 1. & xxxix. 12. Porro solebant Prophetæ femur in graviori luctu ferire, perinde ac si mulierem in partu graviter labrantem, & exquisitis doloribus oppressam imitarentur. Cujus gestus mentio fit Jer. xxxi. 19. Imitati hac in parte sunt civiles Oratores, quos etiam inter perorandum femora percussisse accepimus. Primus qui femur inter dicendum percussit Athenis fuit Cleo scribit Plutarchus in Nicia. Hodie hujus gestus vicem facri ambonis percussio supplere videtur.

X. Imo Deus S. Prophetis certos eosque notabiles ^{Gestus a} gestus aliquando imperavit. Sic Jeremias jubetur, ut fabri- ^{Deo man-} cam jugi portatilis ligneam collo circumdet, atque eo modo ^{dati.} ad populum concionetur: *Gens, quæ collum suum sub jugum Regis Babylonici non curvaverit, in gladio, fame & peste visitabo illam, donec consumam eos in manu ejus.* Sed gens, quæ subjicerit cervicem suam sub jugum Regis Babylonii & servierit ei, dimittam eam in terra sua dicit Dominus. Jer. xxvii, 8. & 11. Ezechiel percutere manus & pedes : lidere inter concionandum jubetur c. vi. 11. alibi Deo mandante suppellestile colligit, domo effert tanquam alieno migraturus, parietem perfodit, & suppellestile humeris imposita concionem habet de transmigratione populi in carceres babylonicos. Cap. xxii. 3. Sic & in conspectu populi panem cum tremore comedere, & aquam festinabundus cum formidine bibere jubetur, & pro concione exponere, quod similis trepidatio

Israelitis contumacibus instet, cap. eod. v. 18. Idem cap. xxxvii, Dei jussu duo ligna in quibus scripta erant nomina tribuum manu tenens, de conjunctione totius populi Hebræi inter se dispersi & discordantis, sub uno Rege Messia, concionatur. Sic & Jeremias lagunculam figuli testaceam coram populo confringit his additis verbis: *Sic conteram populum istum, ait Dominus, & civitatem istam sicut conteritur vas figuli quod non potest iterum instaurari.* cap. xix, x. Hoseas Propheta antequam Concionum ficeret initium, uxorem fornicariam dicit, & ex ea filios fornicarios suscipit Dei ius-
su Os. 1. 2. Propheta Deum refert, uxor fornicaria synago-
gam, filii fornicariæ eos, quos docuit synagoga. Hoc ergo
symbolo, quod & pro concione exposuit Propheta, ostende-
re voluit synagogam Israeliticam defecisse a Sponso suo
Deo per Fornicationem h. e. idolatriam, quæ eo nomine
in sacris literis solet insigniri. Nonnunquam in publica
Concione vestimenta sua sciderunt vel lacerarunt; Exem-
pla scissionis Vestium, quæ orientibus publici luctus vul-
garis nota erat, in V. T. passim reperire est. Hæc & similia si-
gna sive symbola Sancti Viri suis concionibus adjuncta vo-
luerunt, ut Auditorum animos rebus oboculos & aures po-
sitis commoverent efficacius: visa enim attentionem impe-
trant orationi loquentis. Qui de gestibus Prophetarum
plura novisse desiderat. Benedictum Ariemontanum lib. IIX.
Antiquit. qui inscribitur *Jeremias* & fere totus est Aetione Ve-
terum, consulat.

Pseudoprophetarum
gestus

XI. Sed & Pseudoprophetæ æque *Geocidantes* in exter-
nis pro concione gestibus multum operæ sumserunt, & ut
vulgus ad sensibilia facile trahitur magnam sibi auctoritatem
conciliarunt. De sacerdotibus Baalis, qui impium idolo-
rum cultum tempore Ahabi Regis Israelitis docebant, dici-
tur, quod in publicis precibus a mane usque ad meridiem
Litaniam Baali obtulerint, & juxta morem suum cultellis &
spicu-

spiculis sese inciderint, donec sanguinem perfunderentur.
 1. Reg. xiiii, 28. Zedekias ferrea cornua fueri curaverat,
 eaque Regi Josaphato deferebat concionatus, *Sic ait Dominus his cornibus feries Syros donec consumas eos.* 1. Reg. xxxii,
 11. Hanania videns Jeremiam, uti jam jam diximus, cum
 jugo ligneo concionantem in signum subjugationis futuræ,
 adiit eum & coram omni populo jugum illud confregit, &
 contra Jeremiam prædicavit dicens: *Sic ait Dominus, confregi ego jugum Regis Babylonie,* Sed juxta verbum Domini
 a Jeremia prolatum in pœnam mendacii post duos menses
 mortem obiit Jer. xxiiii, 2. Sic & de Baalitis legitur, quod pec-
 culares vestes habuerint, quibus in sacris fuerunt induti. 2.
 Reg. x. 22. Satius itaque visum est Concionatoribus, Deo
 fretis & veris Prophetis, a multitudine illa gestuum abstine-
 re, & uni Deo Concionum suarum fructum committere.
 Hinc in N. T. vix invenies conciones cum ejusmodi gesti-
 bus habitas, quales Pseudoprophetæ & postea Pharisei, qui
 in cathedra Mosis sederunt, usurparunt.

XII. Observo in V. T. scholas fuisse a Regibus eretas, ^{Prophetas.}
 in quibus ad publica docendæ Legis munera uti hodie in Academiis fit, juvenes sunt præparati. Talis schola sancta fuit in Bethel & Jericho 11. Reg. II. 3. 15. in Galgal. 11. Reg. IV. 38. cui ipse Elisa præfuit; in Najoth, cuius inspecto Samuel I. Sam. xix, 20. & alibi. Qui in his scholis informabantur, *Filiæ Prophetarum* audiebant, 11. Reg. VI, 1. Hinc Elisa primus & primogenitus inter Filios seu discipulos Eliæ fuit, & a morte Præceptoris duplam Spiritus Eliæ portionem præ aliis condiscipulis accepit 11. Reg. II, 9. Ipsi vero Doctores vel Prophetæ Patres vocabantur, quod videre est 11. Reg. 12. ubi Elisa videns Eliam vivum in cœlum ascendentem, exclamat, *Pater mi, Pater mi, i. e. Præceptor mi, præceptor!* Hinc Judæi Rabbinos suos vocabant patres, & nos adhuc **vetustiores Ecclesiæ Doctores Patres dicimus.** Verum de

de ambitiosa hujus appellationis affectatione agit Christus Matth. xxiii, 8. 9. Vide Fessellum lib. iv. adversar. Sacr. cap. vi, §. 14.

SACER-
DOTVM
Concion.

XIII. Præter Prophetas in V. T. fuerunt quoque Sacerdotes, quorum munus, non minus quam Prophetarum, in interpretatione Legis divinæ collocatum, id quod docemur Malach. 11, 7. ubi *labia sacerdotis custodire* dicuntur scientiam: ut ex ejus ore *Lex* (verus legis sensus) requiratur, quia est *Angelus Domini Zebaoth* h. e. interprete vocabulo; saepe erdotum est callere legem, eamque aliis docere; vel ut Hieron ad h. l. habet: *Hoc est, inquit, quod Apostolus ad Titum scribit; ut potens sit exhortari in doctrina bona & contradicentes revincere.* Talis Sacerdos fuit Pinehas, qui expresse dicitur *Angelus Domini* Jud. 11, 1. quemadmodum ad marginem notat B. Lutherus. Ejusmodi Sacerdos fuit quoque Eli, qui cum ad impia facta Filiorum conniveret, occisus est a Deo i. Sam. IV, 18. De Josephato pio Rege legitur, quod Sacerdotes per omnes urbes Judæ miserit, qui in Lege Dei populum erudirent. 2. Paral. xvii. Imo Ezechiel inter alias poenas, quas Deus immissurus erat Israëlitis, etiam hanc ponit, quod apud Sacerdotes Lex non amplius sit futura, h. e. quod Sacerdotes Legem non amplius sint exposituri. Sed Sacerdotum illorum Conciones hodie nullæ existant.

SCRIBA.
RVM Con-
ciones.

XIV. Porro sub V. T. in populo Dei fuerunt Scribæ qui Græcis γραμματεῖς dicuntur: Ordo ille scribarum apud Judæos est antiquissimus, aliis a Mose, aliis a Davide illum arcessentibus; Hi divino cultui operam navabant vel scribendo & necessaria bona fide annotando, quales Baruch amanuensis ille Jeremiæ, Jerem. xxxvi, & Seraja frater Baruchi, Jerem. 11. fuere, vel docendo, dum libros legales & Propheticos populo prælegebant & exponebant; idque vel in templo, unde *Scribæ templi* Josepho dicuntur lib. VII. Antiquit. Jud. vel in Synagogis. Talis scriba fuit Esra, de quo legitur

legitur Nehem. ix. quod volumen legis evolverit & expofuerit. Et ab illa legis interpretatione Νομοδιδάσκαλοι dicuntur. Vide Sigonium de Republ. Hebr. it. Petrum Cunæum, & Cornelium Bertramum aliosque qui de Hebr. Republ. scripferunt. Erant præterea inter sribas quidam, qui Νομικοὶ dicebantur, & hi cæteris doctiores & in arena disputatoria exercitatores erant, quin & gloriabantur se habere *clavem scientie*. Quod ut intelligatur sciendum est, olim insigne Doctoratus apud Judæos fuisse *clavem cum pugillaribus*, prout de quodam R. Samuele scripferunt, eo mortuo, clavem ejus & pugillares in loculo fuisse reconditos, eo quod filium non haberet. Vide Fesselii advers. Sacr. I. i. c. i. §. x. Epiphanius I. i. Panatii scribit consueisse Sribas sacram scripturam interpretari juxta quatuor Expositiones, quarum⁽¹⁾ licebatur Prophetæ Mosis⁽²⁾ Achibæ⁽³⁾ Ammani seu Idæ⁽⁴⁾ Filiorum Assamonæi. Horum Scribarum etiam Christi tempore in cathedra Moysis magna fuit copia, eosque audiendos monet ipse Christus, facta vero ipsorum imitari vetat Matth. xxiii, 2. 3. Denique notandum Sribas non fuisse membra fætæ Pharisæorum, quod nonnulli existimant; licet aliqui ipsorum in uno atque altero capite Pharisæos & Sadduceos sint secuti. Legatur antiquitatum promus ille condus Caſaubonus Exercit. I. ad apparatus Annal. Baron. Num. ix. ubi eo nomine Baronum refutat, sed nec scribarum Concio-nes ad tempora nostra pervenerunt, ne forte si exstarent, cum Propheticis, quæ immediate a Deo sunt inspiratae, con-funderentur.

XV. Denique adhuc sibi V. T. in Mosis cathedra Pharisæi docuerunt, quos una cum Sadducæis & Eſſæis post redditum e captivitate Babylonica tempore Johannis Hyrcani h. e. ante natum Christum annis circiter centum & viginti quinque exortos probabile censet Dn. D. Calixtus beatæ memoriae in Tractatu de paſtis §. 136. Docebant Pharisæi homines per

Insigne
Doctora-
tus ap. Ju-
dæos.

PHARI-
SAEO-
RUM,
SADDU-
CAEOR.
ESSAEOR.
Concion.

Phylacteria.

externam observantiam Mandatorum Dei & rituum Mo-
saicorum coram Deo justos fieri, in quem iporum hæresin
Salvator passim invehitur. Videntur autem sedendo do-
cuisse, cum filius Dei de ipsis pronunciet, quod in cathe-
dra Mosis sedeant. De cætero fuit gens illa Pharisaica riti-
bus & ceremoniis deditissima. Hinc phylacteria sua dilata-
re, & palliorum suorum fimbrias producere solebant Matth.
xxxiv, 5. in quæ verba scribit S. Hieronymus: *Dominus*
cum dedisset mandata Legis per Mosen, ad extremum intulit:
Ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante oculos tuos - -
Hoc Pharisæi male intelligentes scribebant in membranis Deca-
logum Mosis b. e. decem verba Legis complicantes ea & ligan-
tes in fronte, & quasi coronam capiti facientes, ut semper an-
te oculos versarentur. Pergit. Hieron. Jusserat quoque aliud
Moses, aut in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fimbrias fa-
cerent ad Israelis populum dignoscendum. - - Superstitiosi Magi-
*stri (Pharisæi) captantes auram popularem: atque ex muliercu-
lis sectantes lucra, faciebant grandes fimbrias & acutissimas in
eis spinas ligabant, ut videlicet ambulantes & sedentes inter-
dum pungerentur, & quasi bac admonitione retrahentur ad offi-
cia Domini, & ministeria servitutis ejus. Et hunc morem,
ait, adhuc suo tempore apud Babylonios, Persas & Indos in
usu fuisse Epiph. lib. I. panar. hæres. xv. dicit Phylacteria
nullum esse scripturæ genus sed lata; quasdam purpure no-
tas conspicuis palliorum locis prætextas, Hinc dici: Dilat-
tant phylacteria & fimbrias palliorum magnificant, & per
fimbrias intelligi oras vel margines palliorum; per phyla-
cteria purpureas notas, quales & in pectore & in tergo dal-
maticarum apponuntur. Plura de Phylacteriis vide in Le-
xico Philologico Martinii & apud Buxtorff. in Synagoga Jud.
cap. iv.*

Sadducae.

XVI. Sadducae docebant non esse resurrectionem ne-
que Angelum, neque Spiritum Act. xxiii. unde etiam ne-
ga-

garunt Deum esse spiritum, Deumque corporeum finxerunt.
 Essæorum doctrina in SS. non extat, Imo nequidem men- effet
 tio eorum ibi habetur, fortasse ideo quod privatim viverent
 & a publicis abstinerent. Ita tamen de ipsorum Concioni-
 bus refert Philo Judæorum Philosophus: *Septima inquit,*
die conveniunt in cælum communem & juxta ætatis ordinem se-
dent decenti habitu manus continent sub pallio, dexteram inter
pectus barbamque sinistram applicati lateri. Tum progressus in
medium natu maximus differit, & post pauca reliqui omnes
auscultant per summum silentium, annutantes oculis tantum aut
capite. Id commune Semneum, in quo septimo quoque die con-
veniunt septo clauditur dupli separatis virorum & mulierum
cœtibus. Hæc Philo in lib. de vita contemplat. Et iterum lib. quod
 alibi de iisdem: *Patrias leges ediscunt, & alio tempore, sed omnis pro-*
præcipue recurrente die Septimo, quem sacratum existimant, fe-
riatumque ab omnibus aliis negotiis, quoties sacras ædes, quas
Synagogas vocant, adeunt, pro ætatis ordine juvenes ad senio-
rum pedes consident, & ad audiendum se componunt. Ibi aliis
ex libro legit, aliis quispiam, unus ex peritioribus accedens, quæ
obscura sunt, explicat. Alius igitur apud eos fuit Lector,
alius Tractator. Ita ergo jam evidens est Concionandi mo-
 rem non in N. T. primum cœpisse, sed ab origine Mundi Pa-
 triarchis, Sacerdotibus, Prophetis, Scribis, Phariseis, &c.
 solemnem fuisse, & ipsos aliquando Reges in habendis Con-
 cionibus operam collocasse.

XVII. Antequam hinc abeamus, paucis Loca Concio- LOCA
 nibus destinata spectemus. Sciendum h. l. primos homines concio-
 ab orbe condito iis in locis Verbum Dei solitis prædicare, in num.
 quibus Deus se sub visibili specie revelaverat. Sic de Abra-
 hamo refert Moses, quod juxta Bethel ædificaverit Domino
 altare, ibique invocaverit nomen Domini, in quæ verba B.
 Lutherus commentario super h. l. ita scribit: *Abraham ædi-*
ficat altare b. e. ipse est Pontifex seu Sacerdos, ipse docet alios

Es instituit de vero Dei cultu. Hic enim finis unicus tum altarium tum temporum esse debet, ut ibi convenientes audiant verbum Dei, ut orent, ut Deo gratias agant &c. De Jacobi lapidem illo acervo quem erexerat eo in loco ubi Angelos viderat in scala ascendentibus & descendebus, idem noster Dachus scribit: *Hoc igitur primum templum est quod Patriarcha Jacob aedificat, non quidem nostris simile, sed acervus lapidum in campo ad quem conveniebat Ecclesia auditura Dei verbum & sacra factura;* In celeberrimo omniumque ultimo suo opere Enarrationum supra Genesim cap. XII. Et rursus de Abraham legitur, quod juxta Bersebe lucum plantaverit, ibique nomen Domini invocaverit. Gen 21. & cap. 13. dicitur in convallis Mamre aedificasse altare Domino: Scribit iterum B. Lutherus in h. l. quoties Patriarchae dicuntur altare construxisse Domino, significatur, eos certum locum constituisse ad docendum & audiendum verbum Dei: Primis ergo temporibus fixa ad praedicandum Dei verbum loco constituta non fuere, sed passim juxta altaria in sylvis vel lucis verbum Dei fuit praedicatum.

XIX. De cætero habuerunt Patriarchæ suas domus veluti templa, in quibus familias suas, quod jam supra dictum, praedicando informarunt. Imo ante ipsum Arbor scientiae boni & mali Adamo instar templi & suggesti fuit, si & primi nostri parentes non peccasset, tortasse mansisset. Ad diri hac de re dignus est saepius jam laudatus Lutherus ex cap. 2. in Gen. Si Adam (inquit) non esset lapsus, fuisset haec arbor (scientia boni & mali) ceu commune templum & basilica quædam, ad quam homines confluissent, sicut postea in natura corrupta certus locus cultui divino destinatus est Tabernaculum & Hierusalem. Et in eod. cap. Haec arbor Scientiae boni & mali fuisset Ecclesia, ad quam Adam cum posteritate sua die Sabbathi convenisset, & post refactionem ex arbore vitae praedicasset Deum, & laudasset eum pro tradito dominio omnium creaturæ rum

Locus con-
cionis in sta-
tu innoc.

rum super terram; prædicasset summum beneficium, quod esset eum posteritate sua ad similitudinem Dei conditus, hortatus esset ut sancti sine peccato vivarent posteri, ut operarentur fideliter in barto, ac custodirent eum diligenter, ut summo studio cauherent sibi ab arbore scientiæ boni & mali. Hæc proinde fuissent materia Concionum Adami in Statu Innocentiae. Post illa cum numerosior esset Dei populus, Moses Dei iussa Tabernaculum sive Sanctorum in deserto construxit, in quo conciones & reliquia sacra fuerunt peracta. Tandem Rex Salomo insigne templum, quod inter mundi miracula recenseri potuit, exstruxit, & habendis Concionibus, aliisque exercitiis sacris dedicavit; Videtur porro jam tum in V. T. moris fuisse Concionator in editiori loco staret: nam de Esra exsertis verbis dicitur, quod in ligneo ambone steterit & concionatus sit Nehem. Ix, 4. ubi etiam additur adstitisse ei nonnullos a dextris & sinistris, populumque stando concionantem audivisse.

XIX. Quoties vero in V. T. ad audiendum Verbum Dei convenerint, docet Josephus l. 2. contra Appionem; Non semel, inquiens, audire, nec secundo, nec saepius, sed in unaquaque septimana alia opera relinquentes ad Legis auditionem congregari præcipit Moses universos, eamque perfede condiscere. Eodem sensu scribit Philo: Mos erat certis temporibus, præser-tim Sabbathis operam dare studio sapientiæ Principe (h. e. Mose) Doctoris vice fugente præmonstranteque officia, subditis autem honeste proficiuntibus & mores vitamque corridentibus. Unde patet, quod in aliis sabbathis ordinarie quidem ad audiendum Verbum Dei convenerint. Interim aliis etiam temporibus verbum Dei tractarunt & exposuerunt. Cum enim cultus divinus per captivitates & ipsorum Regum idolatrias saepe impeditur, morem ordinarium sabbatho audiendi Verbum Dei interruptum fuisse vero fit simile, ut proinde etiam aliis diebus, quoties per tyrannos licuit & devotio suggeressit Legem tractare oportuerit, imo post captivitatem Babyloniam fer-

videtur videtur fuisse Dei cultus : dicitur enim Nehem. ix. quod populus quotidie convenirit ad audiendum Verbum Dei, & quod Esra (qui post captivitatem babyloniam libros scripturæ in varia loca dispersos & in varia volumina congregatos magno studio iterum collegit & in unum quasi volumen congesuit, non vero, ut falso dicitur in libro apochrypho Efr. IV, c. 14. 21. de novo plane dictavit & congesuit. Vid. Dn. D. Calixtus *o manegimus* Academiæ hujus Juliæ olim Professor Primarius de numero libb. V. T. §. xiiij. & Bellarm. de Scriptor. Eccles.) cum pridie aliquid ex libro legis populo prælegisset, postero die illud exposuerit, agens simul Lectorem & Tractatorem. Imo Nehem. ix. quater ex Lege populo quotidie præleatum memoratur. Sed haec tenus de more concionandi in V. T. quo exhibito ad conciones N. T. pergemus.

CAPUT II.

De Concionibus in N. T.

§. I.

CONCIO-
NES Joh.
Baptista.

Duplex
munus Ba-
ptistæ.

PRimus evangelicus Concionator in N. T. fuit Johannes Baptista, Christi Prodromus, qui in deserto Judeæ sermonibus publice habitis ad pœnitentiam populum excitavit, Matth. iii. Præcipua ejus dignitas fuit, quod inter omnes Prophetas sive Doctores primus Messiam, quem jam inde a recepto in gratiam Adamo per quater mille annos Patres expectaverant, adesse docuerit, imo præsentem monstraverit. Hinc Servator affirmat, eum plus quam Prophetam esse, Matth. xi, 9. nec esse quenquam inter genitos a mulieribus majorem Johannem Baptistam, Luc. vii, 2. De cœtero geminum ejus munus fuit baptizandi nempe & prædicandi. Pro Conacione duo hæc capita tractavit: (i) docuit remissionem peccatorum per Christum ex Evangelio, (ii) hortatus est ad vitam piam & Deo placentem. Phariseos & Sadducæos driter increpuit, progeniem viperarum eos appellans, & subinde exhortans, ut fructus pœnitentia dignos facerent, idque posita

posita ob oculos damnatione æterna. Ad exercendam quoque charitatem Auditores excitavit.

II. Nec in genere tantum sed & in specie singulis hominum ordinibus, publicanis, militibus, imo ipsi Regi Herodi præcepta morum pro concione tradidit, quo ipso concionatores docet non in generalibus semper esse versandum, sed singulos sui officii in specie admonendos, nec ipsis Regibus, Principibus & Dynastis, si notoria sint ipsorum flagitia, parcendum, quamvis hæc παρρησία Sancto nostro Johanni capite constiterit. Summa Concionum Johanniticarum hæc erat: Geminus finis quem homines indipisci volebant, erat remissio peccatorum, & cum ea conjuncta hæreditas æterna. Neuter obtineri poterat, nisi fide in Christum. Itaque illum venisse & adesse docebat, imo digitis monstrabat. Fidem autem sibi constare non poterat, nisi ageretur poenitentia, unde saepius ingeminabat illud: Agite pænitentiam! Agite pænitentiam! Sic demum peccatorum remissio sequebatur, & ut illa certa esset ac firma, baptismo & absolutione per aquam confirmabatur.

III. Quæ ita docere cœperat Prodromus Baptista, eadem a Christo eruditæ linguae Magistro Es. L. 4. qui solus non dicit quod alios docuit, quemadmodum Ambros. loquitur l. 1. Offic. c. 1. repedebantur, & plurimis maximisque signis & miraculis, qualia nulla Baptista ediderat, confirmabantur, animisque hominum quasi ingerebantur & imprimabantur. Habent hoc loco, quod sibi gratulentur & gaudeant omnes, quotquot munus Concionarium obeunt vel ambiunt, quod nempe Filius Dei unigenitus, Deus ipse benedictus in secula Concionatorem egerit, ac in diebus carnis suæ multas egregias & Deo plenas Homiliae ad populum habuerit. Quemadmodum autem Baptista prædicaverat: *Agite pænitentiam, appropinquabit enim regnum cœlorum;* eodem modo prædicauit Christus Matth. iv, 17. Sicut porro Prodromus Johannes in-

Ad specia-
lia descen-
dit Baptista.

Summa
Concion,
Baptista.

CHRISTI
Concion,

divi.

dividuum, quod Messias seu Christus esse, primus indicaverat, & digito quasi monstraverat; ita Christus ipse, cum præeuntem sequeretur sequentem exhiberet, quis esset, non dissimulavit, sed se Christum esse tum verbis, tum factis demonstravit.

Parabolæ
a Christo
adhibitæ.

Quare a re-
bus fabrili-
bus similia
ducatur.

Artificium
in Christi
Concion.

Christi
Conciones
quales.

IV. Adhibuit Christus in concionibus plerisque similia vulgaria, & quidem maximam partem parabolæ, quarum in historia Evangelica magna se se offert copia v.g. de cæna magna, devinea, de villico, de semine, de grano sinapi &c. imo expresse de Christo dicitur, quod absque parabolis nihil suis discipulis locutus sit, Marc. iv, 34. Interdum etiam a rebus fabrilibus similia duxit, cujus rei rationem hanc reddunt: Josephus pater ducat. Christi putatus faber erat lignarus (ut constans & antiqua est traditio) ipse vero Christus, teste Justino in dialogo cum Triphone, cum patre illo suo saepius in officina lignaria condid & aratra ac juga boum confecit, unde Marc. vi, 3. faber audit; hinc cum fabri fabrilia tractent, Christum nonnunquam suis Concionibus fabrilia immiscuisse ajunt. Exempla habes

Luc. ix, 62. de aratro, & Matth. xi, 29. de jugo. Notabile est h. l. artificium a Christo pro concione adhibitum. Docent sci- licet Rethores in Concionibus ad plebem movendam pluri- sum prodesse, si argumenta Concionum a rebus vulgo obviis peccantur. Hoc artificium ὁ θεός θεων̄ eo ipso adhibuit, quando Concionibus suis parabolæ a rebus vulgaribus peti- tas, adeoque ad movendos auditores peridoneas inseruit.

V. Nonnullæ istarum Concionum ab Evangelistis vet- botenus sunt conscriptæ. Talis est illustris Concilio montana, quam præsentibus discipulis habuit, & describitur a Matthæo per tria integra capita (v, vi, vii,) In fine hujus Concionis ad- dit Evangelista: Docebat autem eos (Christus) ut habens au- thoritatem (ὡς ἐξοτιαν ἔχων) non ut scribæ, sed per celabatur turba super doctrina ejus. Erant nimirum Christi Conciones vividæ, validæ, Deo plenæ, & Auditores velut fulmina penetrabant,

sed

sed Scribarum Conciones elumbes & frigidæ erant, nihil divini spirantes, nec ad veram pietatem & obtainendam æternam salutem quicquam facientes. Gestus pro concione Salvator raro usurpavit, cum cerneret Phariseos & Scribas multitudine illa gestuum delectari, quin & prædictum de ipso erat: *Non vociferabitur, nec altum clamabit, (ut solet clamosus in æde Minister) nec vox ejus per plateas audietur, h. e. cum magna vocis gestuumque contentione divina eloquia non perorabit,* Es. XLII, 2. quæ verba in N. Test. de Christo repetita leguntur Matth. XI, 18. Semel tamen atque iterum pro Conciona flevisse legitur Salvator optimus. In fribili concione de finali urbis excidio adeo flet acerbe, ut dimidiata & fracta verba pronunciet, dicens: *Si cognovisses & tu & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi! Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis,* Luc. XIX, 42. Similiter resuscitaturus Lazarum acerbe flevit Joh. XI, 35. Observo quoque Christum in media interdum Concionem attentionem postulasse his & similibus verbis: *Qui habet aures ad audiendum audiat!* Matth. XI, 9. Marc. IV, 9. & 23. *Audite & intelligite* Matth. XV, X. Addit Beza in Notis minor, illam formulam interponere solere Christum, quoties de re seria tractat. Et hac ratione per totam Concionem attentos Auditores retinuit, quod artificii est maximi, Aristot. I. 3. Rhetor. c. 14. Similes formulæ habentur Job. XXI, 2. & XXXVI. 2.

VI. Locus, in quo Christus docuit, ordinarie erat *synagoga vel templum* Matth. IX, 35. XXI, 12. Luc. IV, 16. & passim alibi. Hinc cum Pontifex M. illum interrogaret de doctrina ipsius, respondit ei Jesus: *Ego palam locutus sum mundo, & semper docui in synagoga & in templo, quo undique Judæi conve- niunt* Joh. XIII X. 20. Erant autem synagogæ, quæ etiam Proseuchæ appellantur. Act. XVI, 13, 16. publicæ Judæorum scho- læ, in quibus ad Sacra conveniebant. Eiusmodi Hierosolymis erat synagoga quæ dicitur *Libertinorum*, forte a Libertinis ex-

D

stru-

Gestus
Christi pro
Conciona.

Christus
act pro
Conciona.

Attentos
reddit
Auditores.

Locus
Conciona
Christi.

Synagogæ
Judæorum.

structa, ad quam accesserunt quidam Cyræneorum & Alexan-
 Vide aa. drinorum & eorum qui ex Cilicia & Asia Act. vi. 9. Talis sy-
 II. & Jo. nagoga Antiochiæ quoque memoratur, Act. xiiii, 14. in Ca-
 seph. l. xi. v pernaum, Luc. iv, 33. in Nazareth Matth. xiii 54. & alibi pas-
 Aut. c. 12. sim. Post illa cum Judæi per totum terratum orbe n. escent di-
 spersi, ut haud facile inventus sit locus τῆς θεραπείας, ubi Judæos
 non reperisses, factum est, ut hinc inde per universum fere or-
 bem synagogas erigerent. Nec ab his Græcos vel Gentiles ar-
 cebant, (vide Act. xiii. & xiv. i. it. xvii. 4. & xix, 4.) fortassis ideo
 ut religionem suam quibusvis dissidentibus persuaderent, qua
 in remagnam præstitisse operam Scribas & Phariseos, Serva-
 tor ipse innuit, dicens: *Circumitis mare & aridam, ut fa-
 ciatis unum proselytum.* In his synagogis cathedræ positæ
 Cathedræ fuerunt, in quibus docuerunt; Hinc Christus Phariseos &
 in Synag. Scribas increpat, quod semper in synagogis ῥητορικὰ pri-
 mas & superiores cathedras vel sedes eligant Matth. 23. Exi-
 Ite. de Rep. stimat Sigonius Synagogas Judæorum in ipsa captivitate Ba-
 Hebr. c. 19 bylonica cœpisse, cum in defectu templi alium locum, ubi
 orarent vel docerent, non haberent, & postea ab exilio redu-
 ces retinuisse Judæos earum usum. Verum alii vetustio-
 res eas faciunt. Observetur ex Casaubono veteres Christianos
 suos conventus non *Synagogas*, sed *Synaxes* vocasse, ideo
 ut discrimen ponerent inter se & Judæos, & cœtus suos ipso
 etiam nomine a synagogis Judaicis distinguerent. Videatur
 ipse Exercit. xvi. ad Baron. Num. xlii. Sed redeamus in viam.
 VII. Alii quoque Christum divinissimas suas Concio-
 nes habuisse legimus, nempe in monte Matth. v. & xxiv. in na-
 vi Matth. iix, quin & ruri & sub aio Luc. vi, 17. multisque in
 dens con- vicis ac pagis. Communiter sedendo docuisse videtur. Illustris
 cionatus. de sessione Christi locus est Luc. iv, 20. ubi cum textum ex
 Esaia Propheta flando prælegisset, complicuit librum & reddi-
 dit ministro; quo facto sedit & prælectum ex Esaia textum
 pro Concione auditoribus exposuit, omnium Auditorum oculis

lis in se conversis. Observant hoc loco Eruditi Christum tum
temporis & Lectoris & Concionatoris munus obiisse; cum
tamen alias hæc distincta diversorum ordinum fuerint officia.
Sic in monte populum sedendo docuit Marc. xiiii. 3. Conciona-
tus itidem est sedens ex adverso Gazophylacii Marc. xii, 41, imo
in ipso Gazophylacio Joh. iix, 20. Sessio illa pro Concione apud
antiquos etiam Oratores fuit recepta. Unde illorum cathe-
dræ a sedendo. (διπόντες καθίστε) (quod in illis sedendo perorarent,
dictæ sunt. Hodie vero sessio non nisi in certis casibus locum
habet. Interdum autem stando conciones habuit; Documen-
tum hujus rei habemus Joh. vii, 37. ubi dicitur stetisse & cla-
masset, si quis sit, veniat ad me & bibat! & Luc. vi. in loco cam-
peitri stetisse & discipulis legitur prædicasse.

Christus
stando
concion-

IIX. Nec vero Christus tantum Concionatorem egit,
sed & Concionatores ipse constituit & alios quidem Apostolos
alios Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores & Doctores
Eph. iv, ii. i. Corinth. xii, 28. Hinc ascensurus in cœlum APOSTO-
LORVM Apostolos jussit ire in mundum universum, & prædicare Evangelium omni creaturæ Marc. xvi. 15. quod servatoris mandatum
omni conatu executi sunt Viri illi Ἰωάννοις & Ἰωανδάκτοις &
quod mirandum, universum fere orbem ad ea credenda in-
duxerunt, quæ nullo sermonis stibio, nullo verborum leno-
cinio, nec humanæ facundiæ purpurisso εἴδοξα fieri poterant.
Hæc nimirum erat δύοδειξις illa πνοίματος de qua Paulus agit
i. Corinth. 2. 4. Conciones illæ apostolicæ in canone N. T.
conscriptæ adhuc hodie, quæ Dei gratia est, ex parte habentur,
neque putandum est diversum quid ab eo, quod in literas re-
latum est, Apostolos prædicasse, sed illud ipsum Evangelium
quod prædicarunt, per Dei voluntatem postea in scripturis nobis
tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ, verba sunt
Irenei lib. 3. c. 1. Et quidem ex ævo illo apostolico nihil Scri-
ptorum, quod quidem verum & genuinum sit, supereft, præ-
ter apostolica, (una fortassis Clementis ad Corinthios epi-
D 2 stola

stola excepta) quod sine dubio per singularem Dei providentiam factum est, ne scilicet propter vicinitatem temporum, si alia exstant, cum Apostolicis confunderentur.

Petrus.

IX. Eximus inter Apostolos Concionator fuit Petrus, qui ab ipso Christo a Captura piscium, una cum Andrea ad predicandi munus vocatus est Matth. iv, 19. Exstat egregia ejus concio in festo Pentecostes habita quater mille animas Christo afferuit Act. ii. sed & Act. x. in domo Cornelii concionatur, qua concione Sp. S. in omnes, qui auscultant, illabitur. Imo primus fuit Petrus qui Evangelium gentibus praedicavit, in cuius rei memoriam institutum est *Festum Cathedrae Petri*, de cuius origine videatur plur. Reverendus D. Praeses in libello de Festis Christianorum. Jacobus & Johannes a Salvatore obsonoram & tonantem in concionando vocem *Boanipyès* vocantur; imo Johannes propter sublimes res, quas tractat, *Aquila* fuit dictus, qui si paulo altius in initio Evangelii sui volasset (verba sunt Venerab. Bedæ) totus mundus eum intelligere non potuisset. De Andrea Apostolo referunt, quod cruci decussatæ affixus de ea veluti de cathedra per biduum populo sit concionatus.

Jacobus.

Johannes.

Andreas.

Paulus.

Pauli genus
dicendi.

X. Non prætereundus nobis est Paulus, qui tantum in arte concionandi valuit. ut a Lystrenisibus pro *Mercurio Eloquentiæ* Deo habitus sit, edocetus scilicet erat Rethoramicam Ecclesiasticam in tertio cœlo, ubi *μέτρα καιρού* audiverat, unde etiam a S. Patribus *Θεοπάτρα* vocari solet. Imo S. Augustinus ob egregium concionandi donum in Paulo optavit, ut non *Christum tantum in carne & Romanum in flore*, sed & *Paulum in cathedra* videre sibi licuisset. Ipse se vocat Concionatorem, *Nos, inquiens, prædicamus Christum crucifixum: Iudeis offendiculum, Græcis vero stultitiam* 1. Cor. i, 23. Quam necessarium sit prædicandi munus præclare docet Rom. x, 14. ubi negat sine Concionibus fidem in Christum haberis. Quod di-

cen-

cendi genere in concionando sit usus, fatetur i. Cor. II. 1.4. dum ait, se non venisse cum magna facundia aut sapientia, nec in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in demonstratio-
ne spiritus & potentiae; & II. Corinth. XI, 6. objictebatur il-
li, quod rūdis esset sermone. Hoc tamen non ita intelligen-
dum, ac si omni eloquentia caruerit Apostolus, imo sin-
gularem prorsus eloquentiam, qua Viros summa auctoritate
dignissimos, planeque divinos decebat, in scriptis Pauli & tota
S. Scriptura reperiri, exemplis ex ea adductis probat S. Au-
gust. I. 4. de doctrina Christiana c. 4. 6. Addit tamen Augu-
stinus, talem elocutionis ornatum qui numerosis sit clau-
sulis sanctis illis Viris deesse, quod utrum per interpretes sit
factum, an consulto illi talia vitaverint, dicit se ignorare d.
I. c. xx.

Pauli Con-
cio in Areo
pago.

A&. 17. 28.

Paulus ex
Ethnicis
quædam
immiscet
Conciona-
bus.

XI. Inter alias Pauli Conciones illustris illa est, quam Athenis in Areopago habuit, exordio ducto a loco præsenti, ab ara inscripta IGNOTO DEO, in qua Paulus colore & astu quasi Rhetorico ostendit, se nihil aliud illis persuadere velle, quam ut facerent, quod jam sponte faciebant h. e. ut colerent Deum quem jam colebant, & in ara sub ignoti no-
mine prænotaverant; quod argumentum tam erudite per-
tractat, ut multos, inter quos etiam Dionysius Areopagita fuit, converteret. Notabile hoc loco est, quod Apostolus in illa Concione ex Poeta Arato Hemistichium citet nempe hoc: τὸ γὰρ καὶ γάρ Θεοὺς ἐστενεῦ. Quem morem etiam alibi obser-
vavit. Vide sis exempla I. Cor. xv, 33. ubi hæc ex Menan-
dro desumit: Φείρεστιν θητὴν γένος ὄμιλα κακαῖ. It. Tit. I. 12. ex Epi-
menide hæc citat: κεντος αἱ σι ψεύσαι κακὰ θρία, γαστέρες αἴρει. Quo ipso Apostolus docet, Concionatori licitum esse, ut ea, quæ ab Ethnicis Philosophis bene tradita sunt, ab iis tanquam injuslis possessoribus repeatat & in suum usum trans-
ferat. Qua de re eleganter differit Augustin. I. 2. de Doctr.

D 3

Christ.

Christ. cap. xi. Locus ipse, quoniam prolixior est, quam ut hoc transcribi possit, videatur; Et hæc fuit causa, quare Julianus in *Apologia* pueros Galilæorum h. e. Christianorum (quos per contemptum *Galileos* vocabat) a Philosophiæ, Poeticæ, & Rhetorices studio arcebat: nam *alias*, dicebat, *propriis pennis*, ut in proverbio est, *configimur*. Refert hæc Theodoretus l. III. histor. c. 8.

Cap. XII.
ad Rom.
commen-
datur.

Pauli epi-
stolæ ad
Tim. & Tit.

Qua lin-
gua in Con-
cionibus.

Apostoli
usi siat

XII. Reliquæ Pauli conciones in actibus Apostolorum legi possunt. Sed & epistolæ ipsius quid aliud sunt quam Conciones, quibus hinc inde populos in fide Christi & moribus instruit, & pulchra moralia præscribit? Non possum quin hoc loco commendem unicum cap. XII. Epistolæ ad Romanos non tam meis, quam B. D. Hornei magni nomini & Philosophi & Theologi (qua laude ipsum ornat B. Slevogtius Disput. de Dependentia §. 30.) verbis e Theologia ipsius morali cap. I. §. XXIV. depromtis: *Vel solo, inquit ibi, Capite VII ad Rom. tot ac tam præclara præcepta Moralia congerit Apostolus, ut quicquid omnes Philosophi, Pythagoras, Plato, Aristoteles, Epidetus, Seneca &c. magnis voluminibus complexi sunt eum uno illo folio comparari nullatenus possint: Denique de Paulo notandum quod egregium informatorium seu Pastorale, ut ita loquar, Concionatoribus reliquerit, in quo aureas regulas Episcopis præscribit, puta epistolas ad Timotheum & Titum, quas tres Apostolicas epistolas ante oculos habere debet, cui est in Ecclesia Doctoris persona imposita, monente magno Hipponensium Doctore lib. IV. de D.C. cap. XVI.*

XII. Habitæ autem sunt Apostolico illo ævo Conciones *lingua vulgari*, quam plebs intelligeret. Ostendit hoc ipsum Paulus I. Corinth. XIV. ubi innuit fuisse suo tempore quosdam qui dona linguarum coram Ecclesia ostentare voluerint; ita ut Lectiones Scripturæ, Conciones, Psalms &c. lin-

lingua idiotis peregrina tractaverint. Addit S. Ambrosius, eos, quos Paulus ibi perstringit, fuisse ex Hebræis, qui apud Græcos & alios in Tractatibus & oblationibus aliquando Syriaea, aliquando Hebræa lingua sint usi sub hoc prætextu, quod ea lingua ipse Deus, Patriarchæ & Prophetæ locuti sunt. Sed Paulus nihilominus hunc pravum morem reprehendit & ait, quoniam in conventibus Ecclesiæ omnia debent fieri ad ædificationem Ecclesiæ ideo utendum esse ea lingua, quæ intelligi possit ab illis etiam, qui sunt idiotæ: populum enim non posse ædificari, nec recte Amen dicere: nisi intelligat, quid dicatur. Si vero continget, ut aliquid peregrina lingua pro Concione diceretur, statim illud interpretari tenebatur interpres. Hinc Paulus l. c. ait: *Qui lingua loquitur, si non sit qui interpretetur, taceat in Ecclesia.* Moris sc. erat in V. E. ut in S. Synaxi haberent interpretes, quorum opera fiebat, ne non intellectum populo maneret, quicquid esset recitatum lingua non omnibus nota. Horum interpretum suo adhuc ævo S. Epiphanius qui post medium seculi IV. floruit, meminit; eique dicuntur ερμηνεῖς γιμώσας οὐ γλωσσαν, οὐ ταῖς αἰργυρώσιν, οὐ ταῖς ὁμιλίαις. h.e. interpretes unius linguae in alteram qui & lectiones & sermones vertebrent. Lege B. Chemnitium part. II. Exam. C. T. p. m. 3II. & Casaubonum Exercit. IX. ad Baron. Num. IIX. Moris quoque in V. E. erat, uti ex Pauli jam citato loco patet, ut Auditores, si quid minus recte intelligerent, Doctores interrogarent. Hinc Paulus v. 29. ait: Prophetæ duo vel tres loquantur, reliqui dijudicent; & Christus in templo inter Doctores sedens interrogat eos Luc. II. 46. Postea vero hic mos desit, uti patet ex S. August. I. IV. de D. C. c. x Ex eodem Paulino Sacrorum ordine constat, morem fuisse ævo Apostolico, cum Revelationum dona adhuc crebra essent, ut in Sacris Conventibus non unus tantum, sed sæpe duo vel tres plures eadem tempore concionati sunt pro-

Mulieres
non con-
cionantur.

Apostoli
staudo con-
cionati.

Apostoli
sedendo
concionati.

Gestus
Apostolo-
rum.

prout Spiritus S. cui libet eloqui dabat, concionarentur; quod hodie Enthusiastæ, rectius Phantastæ, & Mennonistæ sua omnia instar divinarum Revelationum prædicando, stolidæ æmulantur; Sed & ibidem Mulieres in Ecclesia ab habendis Concionibus fuerunt prohibitæ, *Mulieres*, inquit Apostolus, *in conventibus sileant, nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.* Ratione in reddit S. Ambrosius, *quia, inquit, constantiae ad prædicandum inferior, ad exequendum infirmior sexus est.*

XIV. Porro Apostoli plerumque fianto concionati sunt. Hinc cum Apostolus in Judæ locum eligi deberet, Petrus ad habendam concionem surgit Act. I. 15. it. Act. II. 14. Similiter Paulus in Synagoga Antiochena post lectionem Legis & Prophetarum surgit, & concionatur Act. XIII. 16. Et Angelus ad Apostolos e carcere ductos, *ite, inquit, & stan-*
tes in templo loquimini. Act. V. 20. Eadem consuetudo ut astantibus Conciones fiant, in nostris templis adhuc perseverat. Invenio tamen alicubi Apostolos pro concione sedisse: nam Act. XVI, 13. memoratur, Philippis extra urbem locos juxta flumen, in quo Christiani ad Publicas preces convenient. Eo loco Paulus *consedit*, & mulieribus quæ conveniebant, concionatus est. Sed sessio rarer est. Observo etiam Apostolos inter concionandum *Vestimenta scidisse*, quale quid de Barnaba & Paulo Act. XIV, 14. legitur; saepe etiam in initio Concionum *manibus silentium sibi pararunt*, uti de Paulo Act. XIII, 16. & XXI, 40. de Petro Act. XII, 17. de Alessandro Act. XIX, 23. refertur, quem morem etiam priscis Oratoribus usitatum legimus. Hinc Persius de Alcibia de Satyra IV. ait:

*Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ fecisse silentia turba
Majestate manus.*

Ad

Ad quem locum Cæsarius scribit: *Oratorum hic mos erat, & aliorum, qui populum alloquebantur, ut manu porrecta audiendam ficerent.*

XV. Non tacendum hic est artificium, quo in concionibus suis usi sunt Apostoli. Docet nimis Aristoteles III. Rhet. c. xiv. statim in principio concionum captandam esse benevolentiam. Hanc sibi Apostoli pararunt amicis & modestis alloquiis, quibus in procemio usi sunt. Ut quando Petrus in concione Pentecostali ita orditur: *Viri Judæi & quotquot Hierosolymis habitatis Act. II, 14.* & Paulus ita suos Auditores alloquitur: *Viri Israëlitæ & qui timetis Deum audite,* & *Act. xxii, 1.* tali utitur Exordio; *Viri Fratres & Patres.* His & similibus formulis animos auditorum demulcebant, & in suas partes trahebant; sicut enim gratum erat Atheniensibus audire illud: *Ἄνδεσσας ἀθηναῖοι,* quo modo Paulus ipse eos alloquitur in Areopago *Act. xvii, 22.* & Romanis illud: *Qui rites, propterea quod Roma & Athanæ cæteris urbibus præeminerent;* ita apud Judæos plausibilis erat compellatio *Viri Judæi & Hierosolymitani &c.* quod hæc natio propter verum Dei cultum cæteras omnes anteiret. Aliis allocutionibus utitur Paulus quando suos ita compellat: *ἀγαπητοὶ αγαπητοὶ μα*, Exempla habes *I. Cor. x, 14.* *Philipp. II, 12.* *It. I. Pet. 2. II, &c. 4. v. 12.* In primis vero Johannes illam formulam saepius adhibet in suis epistolis, juxta ac hanc: *Filioli mei, Fratres mei,* quibus verbis jam jam moritus adstantes allocutus dicitur: cum enim mori se velle presentiret, oratione *valedictoria* adstantibus benedixit, saepissime hæc verba repetens: *Filioli, Filioli diligite vos invicem.* Quæsitus cur hæc toties ingeminaret, respondit: *quia hoc est ultimum legatum Domini mei, & si hoc unum feceritis, sufficit.* Quo dicto animam Deo commendavit, & placide mortuus est. Refert hæc Georg. Wicelius in choro omnium sanctorum. Nullus du-

E

bito,

Benevolentia
captatio in Con-
cionibus

bito, quin ab illis Apostolorum formulis hodiernæ nostræ Vernaculæ Meine Liebe / meine Geliebte / & similes, quibus pro Concione utimur, sint derivatæ.

Locus
Concio-
num Apo-
stolicarum.

Tecta
Oriente

Cathedrae
Apostol.

XVI. Ex haec tenus dictis colligi potest, quo in loco ab Apostolis Conciones habitæ fuerint, ordinarie quidem in templo Hierosolymis, & per Palæstinam in synagogis, alibi in locis publicis v.g. in foro &c. Ita Petrus & Johannes in portico Salomonis concionari leguntur Act. 3. Paulus in synagoga Damasci prædicat Christum Act. ix. idem facit Thessalonicæ Act. 17. Berrheæ Act. 17. Athenis, Corinthi Act. 18. Ephesi & alibi. Alias legimus Conciones habitas ab Apostolis in privatis quoque ædibus Act. x. Act. xii. in tectis, quod patet ex illo Christi Matth. x, 27. quod dico vobis in tenebris dicite in luce, & quod in aurem auditis, prædicate in tectis. cui loco lucem afferent verba venerabilis Bedæ quæ hæc sunt: Quod dicitur prædicate in tectis, debet intelligi juxta monrem Palestinæ, ubi in tectis sedere, colloqui & obambulare poterant: nam tecta in oriente non erant, ut nostra, in cacumen fastigiata, sed plana &, ne quis decidere posset, peribolo loricato cincta. Hæc Beda comment. in c. xii. Lucæ. Paulus concionatus est in gradibus Act. xxii. Lucæ 40. Johannes Baptista in deserto docuit. Imo ubicunque sese occasio ad prædicandum Evangelium obtulit, Apostoli hoc suum munus sunt executi. Habeant præterea Apostoli cathedras, in quibus concionabantur, a quibus postea Ecclesiæ ipsæ, quas, ipsi fundarunt, sedes vel cathedrae Apostolicæ sunt dictæ. Ita Euseb. refert ad sua usque tempora per tot tanquam populi Judaici naufragia, ligneam cathedram conservatam de qua Jacobus Episcopus Hierosolymitanus concionari solitus sit. Lib. vii. Histor. Ecclesiastic. xviii. Sic & Alexandriæ fertur suisse cathedra, de qua Marcus Evangelista prædicaverit, in quam Successores concionaturi, ob

cœ-

cœlestem in ea visum splendorem, ascendere ausi non sunt.
Et hodie adhuc Romæ in festo cathedræ Petri ostendi solet
in Basilica Vaticana lignea sella, in qua Petrum Hieromo-
narchiæ suæ fundatorem quinque annos & ultra sedisse ajunt.
Sed hæc res primævæ antiquitatis testimonio caret.

XVII. Tempora apostolico illo ævo ad audiendum verbum Dei destinata variarunt. Initio enim Ecclesiæ quotidie convenerunt. Hinc Act. II, 46, dicitur quod quotidie perduraverint concorditer in doctrina Apostolorum, imo si necessitas postularet, etiam noctu concionati sunt, uti de Paulo dicitur Act. xx. quo Troade sermonem in medium usque noctem produxerit, ut & lampades accendere oportuerit Auditores. Sed & Sabbathis more Judæorum Concio-
nes habuerunt. Hinc Paulus & Comites ejus Sabbatho synagogam ingressi lectioni Legis & Prophetarum ausculta-
runt, qua finita Apostolus Concionem habuit, sequenti sabbatho universa fere civitas ad audiendum verbum Dei concurrit Act. XIII, 13. 44. Idem Apostolus per tria sabbatha ex scripturis differuisse legitur Act. XVII, 2. Ratio ob quam Apostoli nascente primum Ecclesia sabbatho potius, quam aliis diebus populum docere, aliaque sacra tractare voluerint, solet hæc reddi, quod hac rituum similitudine Judæos voluerint luerari. Nam, ut hoc obiter annotemus, mos erat Apostolis, ut in ritibus sese Judæis, imo Ethnicis etiam conformarent. Hinc Paulus Timotheum circumcidit propter Judæos, qui erant in illis locis. Paulus Athenis inscriptionem fortuitam arte torquet in argumentum fidei, & ex Ara ignoto Deo inscripta, occasionem sumit verum Deum Atheniensibus annunciandi. Hoc pio stratagemate & artificio novitatem, quæ vel maxime Paganos a religione Christiana avertebat, sunt amoliti. Legatur Casaubonus ἐπολυμαθεῖσατ Exercit. XVI. ad Baron. Num. XLIII. Postea

Tempus
Concion.
Apostol,

Sabbat-
thum,

Cur sabbatho docu-
riat,

Dies Do-
minica.

T. cunctis
Canticis
Apolo-

Christi &
Apost.
Con. non
omnes in
L. haben-
tur.

Apostoli Diem Dominicum in locum sabbathi surrogarunt; eoque publice populum docuisse leguntur. Ita Paulus Troade primo die Hebdomadis h. e. die solis sermonem in seram usque noctem producit, adeo ut lampades sint accensæ. Meminit ejusdem diei Paulus 1. Cor. xvi, 2. & Joannes Apoc. i, 10. Rationes, ob quas Apostoli sacra sua e sabbatho in diem Dominicum transtulerunt, vide apud Plur. Rev. Dn. D. Præsidem in de Veterum sacris publicis tractatu sub titulo, *Dies Dominicus*.

XIX. Et hoc quidem modo Christi & Apostolorum **Conciones** sese habuerunt. Dolendum sane est, tam paucas eorundem homilias scripto mandatas; multo enim plures sine dubio habuerunt, quam in literas sunt relatæ. De Christo hoc ipsum testatur S. Johannes c. xx, 30. *Multa vero alia, inquit, signa edidit Jesus in discipulorum suorum conpectu, quæ non sunt scripta in hoc libro.* Et sub finem Evangelii: *Sunt autem & alia multa; quæ fecit Jesus, quæ si scribantur singulatim, ne mundum quidem ipsum opinor, capturum esse, qui scriberentur, libros.* Sed nulla signa fecit Jesus, nisi simul doceret, in doctrinæ enim confirmationem ea fecit. Oportet ergo multas Christi doctrinas non esse literis consignatas. De Apostolicis id quoque notum est; non enim omnium Apostolorum Conciones in S. L. habemus, sed præter Epistolas unius saltæ & alterius dicta ibi leguntur. Interim eo non obstante, perfectus est Scripturarum canon sibiique ad omnia satis superque sufficiens, ut loquitur Vincentius Lerinensis in Commonit. c. II. Tantum quoque de Christo & Apostolis, eorumque **Concionibus:**

CAPUT III.

De Concionibus SS. Patrum & Doctorum Ecclesie.

§. I.

AD SS. Patrum Conaciones jam accendentibus, lubet in principio aliquos egregios Homiletas recensere: Et tertio seculo nominari dignus est S. *Cyprianus* Episcopus Carthaginensis, qui cum primis ab insigni eloquentia qua præditus fuit commendatur. Lactantius lacteæ eloquentiæ PATERUM conciones. Cyprianus. Pater ita de eo scribit: *Erat ingenio facili, copioso, suavi & quæ sermonis maxima est virtus, aperto ut discernere nequeas utrum ornatior in loquendo, an facilior in explicando, an potentior in persuadendo quisquam fuerit.* Ipse Lactantius vocatur Cicero Christianus. Gregorius Neocæsariensis Episcopus non tantum celebris Homileta fuit, sed & doctrinam Gregor. suam miraculis confirmavit, unde Thaumaturgus dici solet: Neocæs. Fertur enim dono miraculorum adeo claruisse, ut vel verbo flumina sistere, signaculo crucis dæmones fugare, & si ex re esset eosdem revocare potuerit scriptis tantum tribus verbis: *Gregorius Satana: ingredere!* Seculo iv. Patres in concionibus ex arte habendis operæ multum posuerunt. Hinc in sancto Athanasio amabilis docendi perspicuitas, præcipua docentium Virtus commendatur, imo hic *Arrianorum malleus*, (ut vocatur) ad concionandi munus a pueri natus videtur. Refert enim de ipso Ruffinus historiam scitu dignissimam, quam proinde hic obiter referemus: Athanasius adhuc puer cum aliis pueris in loco mari vicino colludit. Inter ludendum reliqui pueri Athanasium Episcopum constituunt, qui etiam omnia ea, quæ Episcopus in sacris solet, peregit. Inter alia vero colludentes

pueros in nomine P. F. & S. S. baptizat. Alexander Episcopus re comperta diligenter inquirit quo modo baptizasset Athanasius, cumque baptismum legitime administratum cognovisset, reiterari noluit, sed pro vero eum agnovit, nec pueri illi rebaptizati sunt. Alexander vero Athanasio Notario informandum tradidit, ratus eum olim magnum Ecclesiæ lumen evasurum, quod & eventus comprobavit. Hinc pergimus ad Gregorium Nazianzenum, qui in Concionibus suis sapientiam cum eloquentia mirifice copulavit. Nominari ex multis meretur *Oratio ejus funebris* in obitum S. Basiliī, quæ tam insignis est, ut nescias utrum magis in ea vitam Basiliī, an vero artem dicentis mirari debeat? Hujus Gregorii in Academia contubernalis S. Basilius

M. tantus fuit Homileta, ut ejus vitia quoque nonnulli imitarentur, qualia erant luridus color, barba, tardus incessus, vestis genus, tarditas in loquendo & alia, quemadmodum Gregorius in Oratione jam jam laudata refert. **Ambrosius** Huic jungendus Ambrosius, qui cum adhuc infans in cunis sub dio dormiret, apes agmine facto convolarunt & os pueruli compleverunt. Pater cum id videret, tertius dixit: *Si super vixerit infans, Vir magnus erit.* Et certe examen illud apum dulces favos Concionum & scriptorum Ambrosii denotavit; commendanda vel maxime est ipsius παρηστία, qua ipsum quoque Imperatorem Theodosium propter patratam cædem a sacris arcere non dubitavit Sozom. I. viii. c. 14.

Chrysostomus. II. Ex v. seculo merito præpono S. Chrysostomum, ejus laudes tacere præstat, quam paucis eloqui: tantus enim fuit in habendis Concionibus, ut parem illi Oratorem Ecclesia nunquam habuerit, nec fortassis unquam habitura sit. Ob admirandam illam eloquentiam dictus est χειρούργος h. e. aurei oris Doctor, teste Sozom. I. iix. hist. c. x. Et notandum de ipso, quod brevi tempore per omnes eccl-

clerasticos gradus transferit: prius enim Lector, deinde Diaconus, postea Presbyter, tandem vero factus est Patriarcha Constantinopolitanus. Mos enim erat in V. E. ut Clerici prius minoribus officiis ad moverentur, in quibus si studia & officia sua probassent, ad majora evelhebantur. Sic & de S. Ambrosio legitur, quod octo dierum spatio omnes ecclesiasticos gradus transferit, statimque ad cathedram pervernerit. Audire hac de re dignus est S. Cyprianus, qui cum Aurelium Confessorem in Lectorem ordinaret, Aurelius inquit, frater illustris superiores quidem gradus meretur: neque enim ex annis, sed ex meritis aestimaudus est. Interim placuit, ut ab officio Lectoris incipiat epist. 33. Vide, si placet Magnum Chemnitium parte II. Exam. Concil. Trid. p. m. 396. Clari praeterea hoc ipso seculo in habendis concionibus fruerunt Leo M. cuius homiliæ a brevi perspicuitate commendantur; item Maximus Taurinensis, qui in Homiliis suis plerumque cum scriptura sacra loqui amat; Et qui primo fere loco fuissent nominandus S. Augustinus, cuius Sermones & Tractatus hodieque usurpantur. It. Cyrillus Alexandrinus cuius homilias, teste Gennadio Massiliensi, Græci in tanto habuerunt honore, ut concionaturi eas memoriæ mandarent.

III. Jam videndum est, quo nomine Veteres suas Con- Varia no- ciones vocaverint. Græci eas vocabant ὡμιλίας, & Concio- mina Con- natores Homiletas. Hinc Victor Uticensis l. I. Persecutionis Wandalicæ de S. August. ait: *Ducentos & triginta duos conficerat libros exceptis innumerabilibus epistolis, vel expositione totius Psalterii & Evangeliorum atque Tractatibus popularibus, quos Græci Homilias vocant, quorum numerum comprehendere fatis impossibile est.* Et Agust. in Psalm. 118. Statui, inquit, per sermones id facere, qui proferuntur in populis, quos Græci Homilias vocant. Latini vero suas Conciones Tracta-

Clerici
per gradus
ascende-
bant,

Leo M.
Maximus
Taurinen-
sis.

S. August.

tus & concionatores Tractatores dicebant. Hinc Vincentius Lerinensis c. xl. Commonitorii: Doctores, inquit, Tractatores nunc appellantur, quos Apostolus etiam Prophetas interdum nuncupat, eo quod per eos Prophetarum mysteria populis aperiantur. Hodie adhuc habentur Augustini Tractatus in Johannem, & Gaudentii Brixiensis Episcopi Tractatus variis. Optatus Milevitanus appendice lib. vii. *Tractare, ait, est Episcoporum — Episcopalis tractatus probatur ab omnibus sanctitate vestitus, salutatione scilicet geminata.* Ambrosius Lectio-nes & Tractatus conjungit Epist. xxxiiii. Solebant etiam suas **Conciones Sermones** appellare, uti ex Augustini variis sermonibus constat.

Quinam
concionati
sint.

Episcopi.
Presbyteri.

Epist. ad
Nep.

Diconi.

IV. His prænotatis ad ipsos Concionatores nos con-vertimus. Ubi initio videndum est quinam ad hoc arduum munus olim sint admissi. Ita autem hac de re Origenes homil. i. in Psalm. 37. ait: *Omnes Episcopi atque Presbyteri, vel Diaconi erudiunt nos & erudientes adhibent correptionem & verbis anterioribus increpant.* Unde alii probant præter Episcopos etiam Presbyteris & Diaconis concionari licitum fuisse. De Episcopis hoc est extra controversiam. De Presbyteris etiam constat. Ita de S. Augustino legitur, quod ab Antecessore suo Valerio, cum adhuc presbyter esset, ad docendi munus sit admissus, quod factum aliquos Africæ Episcopos male habuisse, refert Possidius in vita ejus, quem pravum Zelum perstringit S. Hieron. *Pessimæ consuetudinis est, inquit, in quibusdam Ecclesiis tacere Presbyteros & praesentibus Episcopis non loqui, quasi aut invideant, aut non dignentur audire.* In Alexandrina tamen Ecclesia post Arrium Presbytero concionari non licuit, uti refert Socrates l. v. hist. c. 21. imo in Concilio Hispalensi II. c. vii. decretum est, ne Presbyter populum doceat aut exhortetur præsente Episco-po. Sed & Diaconis licuisse conciones habere, ex unius Chry-fosto-

sostomi homiliis de incomprehensibili Deo, de anathemate, adversus Judæos, aliisque cernere est, quas præsente Meletio Antiochiæ adhuc Diaconus habuit. Idem fecit Ephrem Edessæ Diaconus, uti habet Nobilissimus Dn. D. Conringius in defensione Ecclesiæ protestantium pag. 50. Similiter Augustin serm. II. refert S Vincentium Martyrem adhuc Diaconum prædicasse. Idem testatur S. Hieron. ad Rusticum, ubi ait, Diaconos non tantum fuisse adhibitos ad prælegendum, sed etiam ad docendum, exhortandum &c. Imo ex ipsis sacris literis constat Diaconos prædicasse. Stephanus Protomartyr causam suam pro concione dictus h. m. orditur: *Viri Fratres & Patres audite &c.* Act. VII. Hinc quoque Philippus unus ex septem illis Diaconis, qui Act. VI. memorantur, Evangelista dicitur Act. xxii, 8. quod Evangelium prædicaret. Nec vero tantum Clericos sed & Laicos interdum præsente & consentiente Episcopo docuisse legimus apud Euseb. I. vi. hist. c. 19.

V. Nec tamen cuilibet Episcopo in sua, cui præerat, provincia concionari integrum fuit, sed &, si quando ad aliam dioecesin proficeretur, ipsi ibidem publice verba facere interdum permittebatur. Quod ut intelligatur, notandum est, moris olim in V. E. fuisse, ut Episcopus vel Clericus ad aliam Ecclesiam profectus, ibidem ab Episcopo & Clero honeste exciperetur, cum illis in choro consisteret, & communicaret. Ipse tamen, quod peregrinus esset, jus obeundi ministeria sacra non habebat, nisi forte hoc ipsum specialiter ei concederetur. Et hæcerat communio peregrina, quæ postmodum Cleris non peregrinis in poenam cessit, de qua vide Albaspinæum Observ. Ecclesiast. lib. I. Obs. III. Interdum igitur ex singulari affectu erga peregrinum Episcopus ipsi concedebat jus obeundisacra, adeoque etiam concionandi. Hinc clemens, vel quisquis Au-

F

tor

Communi-
no pere-
grina.

tor est Constitutionum Apostolicarum, decernit: Si quis à Paroccia frater commendatitias literas (quas formatas vocabant) afferens accedit, cognoscat de eo diaconus, an fidelis sit — quod si invenerit eum fidem, rogabit eum Episcopus, ut sermones habeat ad populum, ad docendum accommodatos; Peregrinorum enim abortatio & admonitio valde accepta atque vehementer utilis esse consuevit. lib. II. c. 62. Exemplum hujus rei habemus apud Eusebium lib. V. hist. c. 23. ubi de S. Polycarpo refert, quod ex Asia Romam ad Anicetum, controversiae, quae de Paschate celebrando inter Asiaticos & Romanos agitabatur, componendae ergo profectus sit. Romam veniens Polycarpus, non obstante hoc dissidio, ab Aniceto honorifice tractatur, quin & eidem Messiam publica agendi protestas conceditur. Cum vero inter missarum solennia Conclaves non insimum locum constituant, vero simillimum est, S. Polycarpum tum temporis quoque publice Romae concionem habuisse. Verum hicio non non cuivis concedebatur: Hinc Paulo Samosateno haeresiarchæ vitio datum, quod peregrinos Episcopos & Presbyteros, qui ipsum colebant, promiscue ad conclaves habendas admiserit, apud Euseb. I. VII. c. 29. Non nulli hunc morem ab Apostolico ævo accersunt, nimirum ex Act. XXIX, 15 ubi Paulus & Barnabas Antiochiam profecti, synagogam intrant, ac Lectioni Legis auscultant. Post Lectionem Praefecti synagogæ eos mittunt, ut sermonem exhortatorium habeant, quod & Paulus fecit. Hæc de Communione peregrina.

VI. Si vero contingeret, ut Episcopus ipse concionari non posset, tum a Diacono Homilia Patrum in Ecclesia recitabantur, perinde uti hodie in nostris adhuc Ecclesiis absente Ecclesiaste, Minister vel Custos ex Postillis aliquid populo prælegere solet. Hoc sanctum est in synodo Va-

Diaconi
recitant
Homilias
Patrum.

Valensi Canone iv. qui ita habet: *Si quis Episcopus vel presbyter ob infirmitatem ipse prædicare non possit, à Diaconis in Ecclesia homiliæ Patrum recitentur, si enim Diaconi digni sunt, qui verba Christi ex Evangelio legant, (hoc enim proprium illorum munus fuit) quidni digni judicentur Homilias S. Patrum publice recitare?* Interdum quoque per Notarios recitatas fuisse conciones Patrum ex Gregorio M. discamus. Verba ejus in Prologo homiliarum hæc sunt: *Inter sacra missarum solennia, ex his, quæ diebus certis in hac Ecclesia legi ex more solent, sandi Evangelii XL. Lectiones exposui, & quarundam quidem Expositio, assistenti plebi est per Notarium recitata, quarundam vero explanationem coram populo ipse locutus sum, atque ita ubi loquebar excepta est.*

Notarii re-
citant Ho-
mil. Pa-
trum.

VII. Dicendum hoc loco aliquid de Notariis. Prima Notario-
rum Orig. lib. iv. refertur ad Mæcenatem apud Dionem
lib. i. Isidorus vero lib. i. Orig. c. xxii. inventum hoc En-
nio tribuit, Romæ v. Tullium Tironem, Ciceronis liber-
tum notas ejusmodi invenisse scribit, quarum numerum
Seneca in immensum auxerit. Unde hodieque circumfertur
Tullii Tironis & Senecæ notarum volumen a Clariss. Gru-
tero evulgatum. Ab illis notis vocabantur Notarii, qui dicta
aliorum celeriter poterant excipere per abbreviaturas & scri-
pturæ quædam compendia, quibus integra verba, imo in-
tegras sæpe sententias exprimebant. Hinc etiam Έχυγρός
& σημειογράφοι dicebantur. Celeritatem illam in scribendo in-
nuit Martialis l. 14. Epigr. 206.

rum Orig.

Currant verba licet, manus est velocior illis,

Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Eodem modo Manilius lib. ii. scribit.

Hinc & scriptor erit velox, cui litera verbum est:

Quique notis linguam superet, cursimque loquentis

Exipiat longas novo per compendia voces,

F 2 Simi-

Similia Ausonius refert de notario suo, quæ vide apud B. Horneium lib. 3. histor. Ecclesiast. c. IV. §. xv.

Quis Notarios in Ecclesiam induxerit.

Notarii excipiuntur Concion,

I. vi. c. 21. hist.

In Praefat.

I. 3. super Epistolam ad Gal.

Saxom.

lib. II. hist.

cap. 16.

Notarior. negligentia.

VIII. Quis vero primus Notarios in Ecclesiam inventerit incertum est. Anastasius in vitis Pontificium refert, Clementem Romæ Notarios Regionarios constituisse, qui per omnes Regiones urbis Romæ dicta & facta Martyrum conquirerent & consignarent. Alii Fabianum Papam Notarios in Ecclesiam circa A. C. 240. introduxisse existimant. Quicquid de eo sit, certum est jam tertio seculo operam eorum in Ecclesia fuisse, quæ in excipiendis concionibus sita erat. Eusebius de Ambrosio quodam scribit quod Origeni septem Notarios adjunxerit, qui ejus dicta exciperent. Seculo iv. de Notario suo quaeritur S. Hieronymus, quod cum inter concionandum rem non nihil expendisset, Notarius eum reprehenderit, quod in illa mora otiosus federet. St. Athanasius fuit Notarius Alexandri Episcopi Alexandrini, & Prudentius de passione Cassiani scribit *ad s. Pavar.*

*Verba notis brevibus comprehendere cuncto peritus,
Raptimque punctis dicta præpetibus sequi.*

Similiter Socrates de Chrysostomianis concionibus tradit, quod quædam illarum celeri & exercitata Scribarum manu sint exceptæ lib. vi. hist. c. iv. Exstat quoque *Tractatus Gaudentii Brixiensis*, qui est numero xvii. cum hac inscriptio: *Tractatus*, quem prima de ordinationis ipsius, quorundam Civium Notarii exceperunt. Ipse vero Gaudentius præfat. ad B. L. Notariorum illam operam improbat potius, quam commendat: *De illis*, inquit, *Tractatibus*, quos *Notariis* ut *comperi latenter oppositis*, *procul dubio* *interruptos & semiplenos* *otiosa quorundam studia colligere* *præsumferunt*, *nihil ad me attinet*. *Mea jam non sunt*, quæ *confiat præcepiti excipientium festinatione esse conscripta*. Eundem morem suo tempore usitatum confirmat S. Augustinus, quando ait, *sermones suos graphio ceraque ligari sermonem*

ne

ne 6. de fāctis. Unde etiam hoc colligitur , Notarios illos
in tabulis creatis graphio h. e. stylo scripsisse, quae consuetu- Cuius Con-
do olim fuit maxime frequens. Cuius Conaciones hoc modo ciones non
excipiebantur , ille insignis & eruditus Homileta habebatur, exceptæ.
si vero contrarium accideret, indicio erat ejus Conaciones
minus fuisse elaboratas , indeas vel vulgo minus approba- rati.
Accidit hoc Attico Patriarchæ Constantiopolitano , uti l. VIII hist.
refert Sozomenus , in concionibus , inquit , ecclesiasticis medio- c. 27.
cris erat , ut bæ neque scripto dignæ viderentur Auditoribus , ne-
que eruditionis plane expertes. Sunt tamen qui dicunt textum
hic non recte esse translatum , omnino enim Attici Homilias
a Proclo , altero post ipsum Patriarcha , fuisse exceptas teste
Cassiodoro lib. XII. c. XI. Tripart.

IX. Quemadmodum autem Notarii assistebant olim Diaconi
Concionatori , ita & diaconos eidem adfuisse accepimus. assistunt
Hi Diaconi autem non tam ideo assistebant , quod metue- Conciona-
rent , ne periculum aliquod ei immineret , quam ad deno- tori.
tandam majestatem divinorum eloquiorum , & ut caverent ,
ne quid in populo strepitus , aut turbæ oriretur. Diacono-
rum enim officium erat silentium imponere populo. Hoc
nos docet Pseudo Clemens in Constitutionibus , quæ vo-
cantur , Apostolicis Lib. VIII. c. 15. ubi addit etiam pueros
quosdam ad suggestum stetisse. Mos indicendi silentium
adhuc Chrysostomi ævo h.e. seculo v. in usu fuit. Ita enim
aī homil. xix , in Acta: Stat minister , communis minister , al-
ta voce clamat , ac dicit : ATTENDAMVS ! & saepius
illam vocem clamat. Damasus in Vitis Pontificum , quas
Bellarminus Anastasio Bibliothecario (qui seculo IX. floruit)
tribuit , refert Evaristum Papam A. C. 112 instituisse , ut septem
Diaconi Episcopum concionantem cingerent , & propter stylum
veritatis , ut ibidem loquitur , custodirent. Adsistere nimisrum
septem concionanti oportuit tanquam veræ Doctrinæ testes.

Vestes in-
ter Conc. **X.** Videntur porro Veteres inter tractandum pecu-
liari *Veste* induti, ad reverentiam mysterii, quod tractabant
denotandam. Qui mos a seculo usque iv. frequentatus est,
imo si Eusebio fides habenda, ipse Johannes Evangelista
laminam (*πέταλον*) gestavit, quoties Ephesi sacra tractavit,
πέταλον, lib. iii. c. 28. *πέταλον* græcis folium significat, & apud Eccle-
siasticos Scriptores sumi solet pro *pilio laxiori in modum folii*
expanso. S. Chrysost. hom. ix. ad Antiochenos refert suo ævo
Ministros sacrorum *splendente aliqua tunica* indutos. Quin
& Concilium Carthaginense iv. Can. 41. sanxit, ut Diaconus de Sacro codice lectorus vel tempore S. Eucharistiæ alba
veste indueretur. S. Hieron. l. i. contra Pelagianos refert, Cle-
ricos omnes in sacris *candida vestimenta* gestasse. Ex veteri
illa consuetudine in nostris adhuc Ecclesiis mos quibusdam
in locis servatur, ut Ecclesiastes S. Ambonem ascensurus so-
lennem & peculiarem quendam vestitum induat. Quæ
consuetudo hac ipsa in urbe adhuc frequentatur, nec apud
Pontificios infrequens est.

Gestus in-
ter Conc. **XI.** Gestus pro Concione aut nullos aut paucos a Pa-
tribus adhibitos probabile est. De Paulo enim Samosate-
no seculo iii. Hæresiarcha, ejusque portentosis moribus
etiam hoc refertur, quod inter concionandum *femur percusse-
rit, ac pedibus subsellium tutuderit, veluti histriones* & Comædi
facere solent, apud Euseb. lib. vii. c. 29. Philo Judæus in
libro de vita contemplat. de Concionatore Alexandrinæ
Ecclesiæ scribit, quod vultu ad gravitatem composito, &
voce moderata, non sine magna prudentia secus quam Ora-
tores, aut istius ætatis Sophistæ, ostentatores eloquentiæ,
verba fecerit. Hieron. epist. ii. ad Nepot. *Nolo te, inquit,*
Declamatorem & rabulam esse (qui varias gesticulationes so-
lent adhibere) *garrulamque sine ratione, sed mysteriorum peri-
tum — Verba volvere & celeritate docendi apud imperi-
tum*

tum vulgus admirationem sui facere indoctorum hominum est. Nibil tam facile est, quam volubilitate linguae (quae raro sine gestibus est) vilem plebeculam & indoctam Concionem decipere, quæ quicquid non intelligit plus admiratur. Videtur tamen Cruce Signatio in Veterum Concionibus usitata fuisse. Veteres enim Patres de isto more cruce signandi universali loquuntur, ac si in omnibus qua sacris, qua profanis actionibus illum adhibuissent. Ita enim Tertullianus latinorum, quorum quidem opera exstant, Patrum antiquissimus: *Ad omnem, inquit, promotum, ad omnem progressum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum, ad calciatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, cubicula ad sedilia, quandocunque nos conversatio exercet, frontem Crucis signaculo terimus.* In lib. de corona Militis. Et Cyrillus Hierosolymitanus Catech. iv. ita monet: *sive edas, sive bibas, sive sedeas, sive stes, sive loquaris, sive ambules, sive in omni negotio.* Si in omni negotio, quidni etiam in arduo concionandi negotio? Diversa autem fuit Veterum cruce signandi ratio ab illa, qua hodie Pontificii in Concionibus utuntur. Veteres enim frontem signabant, Pontificii vero pectori, & ori etiam signaculum crucis imprimunt manu scilicet a capite ad petitus, & ab uno humero ad alium ducta. Qui ritus non videtur esse adeo antiquus. Meminit ejusdem Honorius Augusto Dunensis Presbyter, qui seculo xli, floruit, in prologo speculi Ecclesiæ, ubi Sacerdotes monet, ut pro Conacione ad populum dicturi ori & pectori crucis signum imprimant. Fuit hæc crucis in initio dicendi impressio etiam apud Civiles orateres usitata. Corippus enim Grammaticus, qui tempore Justini Imperatoris floruit, ejusque orationem, quam imperium aditurus habuit, carmine complexus est, sic eam orditur:

Ipse

Signatio
Crucis.

*Ipse coronatus solium conscendit auitum,
Atque crucis faciens signum venerabile, sedet,
Eredeque manu cuncto praesente senatu,
Ore pio bæc ait Ec.*

Qualingua
Conc.habi-
ta.

Quando
Concio
finita.

Brevitas in
Conc.

XII. Habitæ porro sunt Patrum Conclaves vernacula lingua quam plebs intelligerer, uti ostendit S. Ambrosius in I. Corinth. xiv. Et S. Athanasius refert homilia de semente, quod vernaculo & simplicissimo sermone absque ulla affectata elegantia Conclaves sint habitæ. Apud Græcos igitur græce, apud Latinos latine concionati sunt. Sed & hoc notandum est, Patres olim Conclaves suas non ad clepsidras, uti apud nos fieri amat, fuisse dimensas, sed ubi commodum visum fuit, & in fervida saepe Auditorum attentione abrupsisse sermonem. Augustinus fatetur se finiisse sermonem, cum vidisset Auditores largiter lacrymas effudisse, non enim, inquit, ante me ipsorum corda permoveisse putabam, quam lacrymas eorum cernerem, lic. iv. de D. C. c. xxiv. Et c. x. jubet finire concionem, ubi eam a populo intellectam senserit Orator, id quod plausu suo significare solent. De coetero Veterum plerique quam maxime brevitat in concionando studuerunt. Egregium hac de re simile adducit Gregor. Nazianzenus *κατ' ιξωλι* Theologus dictus, *sermonis satietas* inquit, *est auribus inimica non aliter atque cibus immoderatus* Ec *nimirus noxius corpori*. Sicut enim ciborum copia tandem nauseam parit, verum alimenta quæ non redundat avide sumuntur & salubriter concoquuntur; ita etiam sermonis prolixitas nauseam concione parit, verum Concio, in qua nihil redundat, avide sumitur & salubriter concoquitur. Orat. in S. Bapt. init. S. Basilus cognomento Magnus in enarratione Psal. 14. docet, Conclaves suo ævo ultra horam non durasse: imo si Homilias Leonis M. Gregorii M. aliquumque evolvas facile quamcunque intra horæ dimidium fere absolveris.

XIII.

XIII. Videndum jam porro est, utrum stando, an sedendo Patres concionati sint. Communiter pro Concio-
ne stetisse videntur. Hinc S. Augustinus, *Nostis*, inquit,
Fratres, quia ad panem *Ventris cum labore peruenitur*, quan-
to magis ad panem mentis *cum labore statim & auditibus*, sed nos
majore stamus & loquimur: Tract. 19. in Iohan. Et S. Chry-
stostomus homilla 16. ad Populum Antiochenum, *Nisi*, in-
quit, multam a Patribus necessitatem sustinuisse, neque sur-
rexisse, neque locutus fuisset. Non possum non h. l. lau-
dari insigne devotionis exemplum Imperatoris Constantini
M. qui occasionem natus de Theologia loquendi *erecto cor-*
pore consistens, contractoque vultu, & depressa voce, ad
hibita summa prudentia & moderatione præsentium ani-
mos cœlesti disciplina initiare ac devovere videbatur, teste
Eusebio lib. iv. de vita ejus capite 29. Nonnunquam pro
concione sedisse animadvertisimus. Testatur hoc suo exem-
plo S. Augustin. *Ut ergo*, inquit, *vos non diu detineam,*
præsertim qui ego sedens loquor, vos stando laboratis Serm.
49. de diversis. Nicephorus l. XIII. hist. c. 4. scribit Chry-
stostomum *sedentem in ambone verba fecisse*. Ambrosius suo
ævo moris esse ait, ut seniores in cathedris *sedentes* dispu-
tent in I. Corinth. 14. Itaque nunc steterunt, nunc pro Con-
cione federunt, præsertim si senex esset Homileta, cui per
ætatem stare incommodum erat.

XIV. Jam dicendum nobis erit de textibus Patrum, *Textus*
quos pro Concione explicarunt. Sciendum ergo est Patres *Vetorum*
nonnunquam ad Lectiones sacras conciones suas retulisse,
iisque exponendis operam impendisse. Quod ut intelligatur
ex SS. Antiquitatibus notetur, Veteres more Judæorum in
publicis suis congressibus certos quosdam ex Sacra Scriptura
textus populo prælegisse, unde *Lectores* in Patrum scriptis sæ-
pius memorantur. Et quidem integri S. Scripturæ libri olim

G

ab

Stantes
conciona-
bantur.

Constanti-
nus M. stan-
do concio-
natur.

Sedentes
Concio-
natur.

ab initio usque ad calcem perlegebantur, & pertractabantur, hoc observato ordine, ut reversi ad sacras operas inde inciperent, ubi antea finierant. Ad has Lectiones Patres solebant suas Conciones accommodare, easque populo explicare. Hoc nos docet Justinus Philosophus Platonicus & Martyr, antiquissimus e seculo II. scriptor, cuius in Apologia secunda (quam revera primam esse oportuit notante Bellarm. de scriptor. Ecclesiast. hæc sunt verba: οὐ τῇ ἐκκλησίᾳ λεγομένῃ ἡμέρᾳ, πάντων καὶ τόλεις ἢ ἀγέας μενίντων, οὐ τὸ δυτὶ συνέλευσις γίνεται οὐ τὰ αἰπεῖται μονάδια τὰν ἀποστόλον, ἢ τὰ συγχρόμματα τῶν προφητῶν ἀναγνώσκεται μέχρις εὐχαριστίας. Εἶτα παυσαμένης ἐν αἰαγινώσκονται προστὰς Διάφοροι τελευταῖς ηγέρησαι πρόκλησι τῆς τῶν καλῶν τύπων μιμήσεως ποιεῖται. h. e. Die, qui solis dicitur, omnium qui ruri et in urbibus sunt, conventus fit et commentaria Apostolorum vel scripta Prophetarum, quoad tempus fert, leguntur. Deinde Lectore quiescente Praeses Orationem, qua populum instruit, et ad imitationem tam pulchrarum rerum cobortatur, babet. Hæc Justinus. Discimus inde (1) alium olim fuisse qui textum legeret, alium qui explicaret (2) Conciones ad lectiones illas fuisse accommodatus. Verba illa Justini eleganter καθαρεύει B. Horneius in compendio Theol. I. 2. c. 3. §. 204. & sequentibus, ubi videantur. Eundem morem testatur Augustinus in Psalm. 39. *Huc usque, inquiens, Psalmus lectus est, bucusque tractandus est.*

Textus in XV. Quemadmodum autem Judæi in solennibus festis ordinarias Lectiones solebant seponere earumque loco alias tempori congruas sustinere, v. g. in festo Paschæ legendæ Numero bant Canticum Canticorum, festo Septimanarum libellum libb. V. T. Ruth, festo Tabernaculorum Ecclesiasten &c. iis etiam Veteres Christiani diebus festis Lectiones & Sermones temporis reique presenti congruos habebant. Testem hujus rei laudo S Augustinum. Verba ejus sunt: *Meminit Sanctitas vestra*

Vestra Evangelium secundum Johannem ex ordine Lectionum nos solere tractare. Sed quia nunc interposita est solennitas S. dierum, quibus certas ex Evangelio Lectiones oportet in Ecclesia recitari, quae ita sunt annuae, ut aliæ esse non possint, ordo ille quem suscepimus, necessitate paulo intermissus est, non omissus; In proœmio epist. S. Johannis.

XVI. Interdum vero Patres posthabitu Lectione sermones suos alio dirigeabant, atque Concionem temporis & loco congruam habebant, præsertim si singulare quiddam accidisset, puta si tempestas sedata esset, vel quis e morbo revaluerisset, aut miraculum quoddam contigisset. Atque his mos Leoni M. in suis homiliis frequens, qui ad prælectum textum suas homilia non solet applicare. Dicuntur hæc conciones liberae, & contra distinguuntur textualibus. Sunt autem liberae Conciones, in quibus vel plane textus non prælegitur, vel si prælegatur, tamen ad illam conciones non applicantur. Illustrè hujus rei exemplum habemus in S. Augustino, Refert is lib. xxii. de Civitate Dei c. 8. inter alia miracula, quæ ad memoriam S. Stephani in urbe Hippone facta sunt, etiam hoc, admiratione sane dignissimum. Erant Cæsareæ in Cappadociæ urbe Frater & soror Paulus & Palladia dicti, quos Deus ob injuriam Matri illatam horribili tremore omnium membrorum puniverat. Hi venerunt Hipponem, ibique quotidie templum, & in templo memoriam Martyris Stephani frequentant, orantes Deum ut sibi pristinam valetudinem restitueret. Quid fit? ipso die Paschatos juvenis ille Paulus rursus cum aliis templum ingreditur, & ad martyrium Stephani confugiens, cancellos qui illud cingebant orans tenet. Inter orandum subito prosternitur & dormienti similis jacet, non tamen tremens. Populus rei novitate perculsus accurrit. Ibi vero juvenis ille sine ullo membrorum tempore surgit, pristinæ valetudini restitutus. Res hæc ad Augustinum in ædicula salutatoria sedentem jamque ad concionan-

dum processurum defertur, qui statim facto silentio legi fecit Scripturam Sacram, ipse vero Concionem temporis & lætitiae ex miraculo obortae congruam habet. Ecce Textus leitus est, nec tamen eundem S. Augustinus exposuit! Sequenti die, puer & puella in gradibus Exedræ positis, de eodem miraculo concionatur, populumque ad gratias Deo agendas hortatur. Hæc Augustinus. Ejusmodi extemporaneæ Concionis exemplum legimus quoque apud Socratem l. vi. c. 3. Cum enim Eutropius Eunuchus ad consulatum ab Imperatore evictus, Legem de tollendis asylis condidisset, & ipse postea in offenditionem apud Imperatorem incurrens ad Ecclesiam tanquam asylum confugeret, S. Chrysostomus, qui tum in ambone, unde ante concionatus fuerat, sedebat, statim orationem in ejus reprehensionem habuit. Nonnunquam præter lectionem solebant textum aliquem seligere eumque explicare. Sic Chrysost. in exilium abiturus verba illa Jobi exposuit: *Dominus dedit, Dominus abstulit.* S. Basilius auditores ad placandum Deum hortatus textum ex Amos 3. 8. summis: *Rugit Leo quis non timeat? Dominus Deus loquitur, quis non prophetet?* Gregor. Nazianz. in concione ad subditos metuentes Cæsaris iram verba desumfit ex Jerem. IV. 19.

Tractato-
res textum
sigillatim
explicant
& legunt.

XVII. Porro solebat Tractator textum quem præ manibus habebat particulatim, prout explicabit, prælegere, perinde uti hodieque nostri, si textus sit prolixior, quam ut memoria comprehendi possit, populo eundem sigillatim prælegunt, & explicant: Testatur id ipsum S. Augustinus Tractatu 45. in Johannem ubi ait: *Legamus ergo: quia Venturus est Eccl. & serm. 45. de diversis Hoc, inquit, quod gestamus in manibus, scriptura scilicet, quam videtis, commendabitis nobis inquirendam & laudandam mulierem quandam, de qua paulo ante, cum legeretur, audistis, de bac secundum lectionis,*

tene-

tenorem, paucō pro tempore, quæ Dominus suggesserit, dicam.
 Ex quibus verbis etiam hoc liquet Tractatorem solitum
 fuisse librum suum deferre ad suggestum. Observo porro
 veteres pro Concione alia præter textum legisse. S. enim
Chrystostomus in prima, quam habuit, homilia, aliquot
 versus e Ps. 148. legit, cum tamen aliud tractaret: *Cæterum,*
 inquit, *ut vobis quod dico fiat evidentius, ipsum psalmum ab*
initio Vobis prælegemus. Imo S. Augustinus S. Cypriani volu-
 men aliquando inter concionandum legit homil. xiv. de
 verbis Apostoli. Atque hic mos a nostris etiam Concio-
 natoribus interdum frequentari solet.

Solebant
& alios li-
bros pro
Concione
prælegere.

XIX. Solebant porro Patres concinaturi precibus Preces an-
sese arduum illud munus præparare. Testem hujus rei ad-
ducō S. Ambrosium, in cuius orationibus ad populum ha-
bitis hæ leguntur preces: *Obsecro Domine & suppliciter ro-*
go, da mihi semper humilem scientiam, quæ ædificet, & da mi-
tusimam & sapientem eloquentiam, quæ nesciat inflari & de
suis bonis super fratres extolli. Pone quæso in ore meo Ver-
bum consolationis & ædificationis & exhortationis per Spiriti-
tum S. tuum, ut bonos ad meliora valeam exhortari, & eos,
qui perverse gradiuntur, ad tuæ rectitudinis lineam revocare
verbo & exemplo. Sunt verba, quæ dederis seruo tuo, tan-
quam acutissima jacula & ardentes sagittæ, quæ penetrant &
incendant mentes audientium ad timorem & amorem tuum,
 Orat. 3. S. Augustinus l. iv. de Doctr. Christ. c. xv. Oratori
 sacro Preces commendat h. m. *Pietate magis Orationem,*
quam oratorem facultate se juvari ne dubitet, ut orando pro
se ac pro illis quos est allocuturus, sit Orator, antequam Do-
ctor. Ipsa hora, pergit, jam dicat, accessens prius, quam
exerat proferentem linguam, ad Deum levet animam scientem,
ut eructet, quod biberit, vel quod impleverit, fundat. Et
 cap. xxx. ita Homiletam hortatur: *Oret Deum, inquit, ut*

rc Concie-
nem.

*sermonem bonum det in os ejus. Si enim Esther pro suo gen-
tis temporaria salute locutura apud Regem oravit, ut in os
ejus Deus congruum sermonem daret: quanto magis orare
debet, ut tale munus accipiat; qui pro æterna bominum salute
in verbo & doctrina laborat? Et hæc pia consuetudo ab ipsis
Apostolis suam originem traxisse videtur, Illi enim Evan-
gelium de Christo docturi hoc modo orasse leguntur. Do-
mine, da servis tuis, ut cum omni libertate verbum tuum
loquantur. Erasmus tamen in suo Ecclesiaste eximat
hunc orandi morem ab Ethniciis sacra Christianorum irre-
pissime. Poetæ enim Ethnici quoties Carmen aliquod pan-
gunt, in principio Deos invocare solent. Exempla habes
ap. Virgilium in Georg. Ovidium in Methamorph. Home-
rum in Iliad. Imo ipse Prudentius Christianus Poeta suam
Psychomachiam ab invocatione Christi orditur. Videatur
Adm. Rev. Dn. D. Præses in de Precibus veterum Chri-
stianorum cap. II. §. 22. Sed & Oratoribus Civilibus hæc in-
vocatio Deorum in principio dicendi fuit familiaris. De
Pericle Plutarchus refert, quod semper timide ad dicendum
accesserit, nec prius exorsus sit, quam Deos esset precatus,
quod verbum sibi excidere paterentur, quod posset auditori-
bus offensam afferre.*

Conciona-
tor in Pa-
stophorio-
sedet.

Ædicula
salutatoria.

XIX. Nec vero tantum in initio, sed & in media sæ-
pe Conciona a Patribus preces sunt adhibitæ. Ita S. Chry-
sostomus in media Tractatione, si quid difficile occurreret,
ad preces solet dilabi, quod homilia ejus legentibus pate-
bit. Sed de Concionatore adhuc notandum, quod ille an-
tequam ad S. Ambonem pervenerit, solitus sit sedere in
ædicula salutatoria, ibique sese ad concionandum præpa-
raverit. Ædicula salutatoria erat domuncula templo anne-
xa, quam alii Pastophorium, alii Secretarium (Germ.
Sacristerij) vocant. Ita Ambrosius cum Imperator Theo-
dosius

dosiis pœnitens ad ipsum accessisset, in ædicula salutatoria sedit Theodor. lib. v. hist. c. 17. idem patet ex S. August. l. 22. de Civ. Dei cap. 8. Interdum tamen in ipso suggesto sedisse videtur, quod de S. Chrysostomo refert Socrates lib. VI. c. 5.

XX. Solebant porro Veteres Conciones suas pio ali- ^{PræExordijs} quo voto ordiri, quod quasi *Præ-exordium* erat. Voti for- ^{um.}
mula non erat uniformis. Alii usurpant eam, qua D.
Paulus suas Epistolas fere omnes orditur. *Gratia vobis &*
Pax a Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo. Alia for-
mula existat apud Clementem Romanum, vel quisquis Au- ^{l. ix. c. 4.}
ctor sit Constitutionum Apostolicarum, nim. talis: *Gratia
Domini Dei nostri Iesu Christi, & charitas Dei Patris, &
Communicatio Spiritus S. sit cum omnibus vobis. Amen.* Cui
olim tota Concio respondit clara voce: *Et cum Spiritu tuo!*
Aliam salutandi plebem formulam habet Chrysostomus
homil. III. super epist. ad Coloss. Statim, inquit, atque Epi-
scopus templum ingreditur, dicit: *Pax omnibus! Quando Con-
cionem incipit: Pax omnibus! Quando benedicit: Pax omni-
bus!* Eandem formulam usitatam fuisse refert sermon. in
Pentecost. I. quem adhuc Presbyter Antiochiæ coram Epi-
scopo Flaviano habuit. *Nisi, inquit, esset Spiritus S. in hoc
communi Patre & Doctore (Flaviano) quando paulo ante in hoc
sacrum tribunal ascendit, vobisque omnibus pacem dedit, non ac-
clamassetis ei simul: οὐ τῷ πλουτίσῃ.* Hæc igitur formula
tempore Chrysostomi fuit in usu. Hanc salutandi formu-
lam Chrysostomum jam vita sanctum e seretro ad popu-
lum repetiisse, audientibus id omnibus adstantibus & ipso Epi-
scopo Proclo, Auctor est Nicephorus l. XIV. c. 43. hist. penes
quem ejus rei fides esto. Optatus Milevitanus eundem popu-
lum salutandi morem refert his verbis: *Non incipit aliquid
Episcopus ad populum dicere, nisi prius in nomine Dei populum
salut,*

salutaverit. Similes sunt exitus initii, omnis Tractatus in Ecclesia a nomine Dei incipitur & ejusdem Dei nomine terminatur. Appendix lib. vii.

Methodus
ipsa Con-
Patrum.

Exordium.

XXI. Ad ipsam Patrum Concionandi methodum quod attinet, solent homiliae aliquorum constare tribus partibus, prima pars continet parasceven vel Exordium; secunda pars est Exegetica, in qua textum exponunt, tertia pars continet moralia e textu fluentia. In primis S. Chrysostomus in suis homiliis hac ipsa methodo utitur. In Exordio solet argumentum præcedentis Concionis repetere, & de quo iterum acturus est, subjicere. Ita Homil. xvi. in Gen. Satis, inquit, *beri de arbore scientie boni & mali exposui: docui enim charitatem vestram varias rationes, propter quas arbor illa scientia boni & mali fuerit dicta. Hodie animus est ad sequentia pergere, & de lapsu Adami agere.* Atque hac transitione usi sunt Patres, quoties continuæ fuerunt conciones, aut quando integrum aliquem librum explicando pertractarunt. Interdum solet a loco concionum exordiri. Exemplum habes homil. III. ad Populum Antiochenum. *Quoties, inquit, ad sedem banc (Flaviani Episcopi) derelictam & Magistro vacuam respicio, simul & doleo & gaudeo, doleo quod abesse video Patrem, gadeo, quod pro salute nostra profectus sit.* Interdum a laude Auditorum orditur. Ita enim homil. II. in cap. 6. Esaiæ incipit: *Gaudeo conspiciens vos ad audiendum concurrere, sed vereor, ut desiderio vestro aliquid dignum proferam.* Interdum etiam Auditores objurgat, quod relictis sacrī ad ludos, ad spectacula, ad theatra concurrant, quod rari pauci in templo compareant. Nonnunquam cum summa indignatione orditur, ut videre est in famigeratissima illa homilia in Eudoxiam Augustam habita, quam sic orditur: *Iterum Herodias insanit? iterum tumultuatur? iterum saltat? iterum in disco*

disco caput Jobannis tollere captat. Qui sermo Socrati lib. vi. c. 16. *ωδειόν τος h. e.* celebris dicitur, & omnium inventivarum acutissimus est. Alias Patres ab aliis rebus, a loco scripturæ, a simili, ab exemplo &c. solent exordia ducere, quorum exempla apud eos, qui Rhetoricas Ecclesiasticas scipserunt, sunt obvia.

XXII. Quemadmodum autem præcipiunt Rethores, nonimis longa sint Exordia, ita etiam Patres brevitati quam maxime studuerunt. Hinc ipse Chrysostomus cum aliquando longiori exordio esset usus, reprehensionem incurrit, & se purgare coactus est, eique, a quo hæc fuerat monitus, gratias egit. Homil. de ferendis Reprehens. Nonnunquam vero Patres Exordiis usi non sunt, sed statim ad tractationem ipsam accesserunt. Chrysost. saepe loco Exordii ponit simplicem propositionem rei, de qua est acturus, quæ interdum diversis constat materiis. Ita v. g. de juramento & paupertate toleranda agit homil. 28. Quo nomine Johannes Hierosolymitanus ab Hieronymo reprehenditur. *Quid, inquit, necesse erat, ut in uno Ecclesiæ tractatu, de cunctis dogmatibus homo non satis eloquens disputares, & de Trinitate, de assumptione Dominici corporis, de cruce, de inferis, de Angelorum natura, & animarum statu, de resurrectione Salvatoris & nostra, cum Veteres Ecclesiæ Tractatores vix singulas questiones explicare multis voluminibus potuerint?* Epist. LXI. ad Pamphilach. c. 4. In fine Exordii solent Patres attentionem postulare, ut iterum ex Chrysost. homil. in Ps. 117. constat. *Attenti, inquit, sitis ad verba hujus Psalmi, quem enarrandum suscepimus; omnium brevissimum, propter eos, qui prolixos Psalmos memoria tenere non possunt.*

Exordia
brevia.

Attentionis postula-
tio.

XXIII. In secunda parte, quæ Exegetica est, solent Patres Textum, quem præ manibus habent, exponere. Et quidem S. Chrysostomus, qui omnibus aliis in Concionibus

Exegetis,

H haben-

habendis palmam præripit, textum sensum literali solet exponere, & quæstiones otiosas, quæ ad plebis ædificationem nihil faciunt, vitare. Cæteri vero Patres communiter allegorias sequuntur. In tertia parte, quæ Ethnica est, digrediuntur ad locos Ethnicos, qui ex textu sua sponte profluunt, uti sunt contemptus divitarum, luxus, cræpulæ, iræ, arrogantiæ cæterorumque vitiorum. Quibus vero argumentationibus, quibusque entyhematibus illa moralia auditoribus proponant, quibus item artificiis, affectus in iis producant, nimis longum foret hic recensere. Fides enim eos entyhemata formare a definitione, ab ethymologia, a similibus, ab oppositis, a causis. imo ex locis illis omnibus, quos Aristoteles recenset, l. II. Rethor. c. 23. Chrysostomus vero præter illa moralia, omnibus pro Concione loquentibus communia, solet aurea paradoxa immiscere; qualia sunt: *Multò facilius esse bene vivere, quam male. Mortem esse vita meliorem. Nolle omnia scire esse summam sapientiam*, & similia quæ legi possunt apud Sextum Senensem lib. iv. Biblioth. Sanctæ, & B. Scheurlium Academiæ Juliæ quondam Professorem celeberrimum in Bibliographia morali §. cclxii. Solet porro Chrysostomus quæstiunculas quasdam suis homiliis immiscere easque insolutas relinquere his verbis: *Cur autem & quomodo id sese habeat vobis investigandum relinquo. Neque enim vos oportet omnia a nobis discere, sed & ipsos vos elaborare & exquirere, ne segniores efficiamini*. De cætero Patres, ut attentos Auditores servent, solent sermonem variis dialogismis, interrogatiunculis & excitatiunculis interrumpere his & similibus formulis: *Cujus rei gratia hæc dicta sunt? Quidnam est hoc? Cogita obsecro hæc verba! Magna nobis in his verbis prudentia & attentione opus est. Age & hoc considere-*

H

XXIV. Observetur præterea Patres in suis Concionibus triplici genere dicendi fuisse usos: *submisso*, *temperato* & *grandi*, eaque interdum commiscuisse & ab uno in alterum delapsos esse. Submisso genere improbando, moderato in delectando, grandi in fletendo usi sunt. Submissum rebus tenuibus, moderatum mediocribus, grande magnis adhibuerunt. Exempla collegit S. Augustinus lib. IV. de Doctr. Christ. De cætero solent Patres præsertim IV. & V. seculi concionibus suis flosculos oratorios ex Rhetorum officinis conquisitos immiscere & formulis demegoricis ac hyperbolicis ad attentionem excitandam uti; quas si *χατά πνεύμα* & juxta corticem verborum intelligere velis, facile errores incurrere poteris, v. g. de Bonis Operibus solent magnifice loqui, quod iis mereamur vitam æternam. Exempla vide passim apud Auctores. Unde etiam Pontificii de consensu Patrum in doctrina sua de meritis operum admodum gloriantur. Similiter in doctrina de Eucharistia Transsubstantiationi videntur favere: dicunt enim corpus Christi videri, manibus palpari, frangi, gustari, communicantes in Christi carnem dentes configere, & labia rubricare sanguine Christi. Solent quoque in homiliis suis præsertim in laudem Sanctorum habitis, sanctos defunctos quasi præsentes compellare, quæ res invocationem Sanctorum apud Pontificios non parum promovit. Videatur B. Chemnitius in Exam. C. T. parte III. de invocatione pag. 328. Tales formulæ cum grano salis, quod dicitur, sunt accipendæ, & cogitandum Patres fuisse Oratores, qui saepe verbis *excessivis* usi, & ut solent Oratores, cum alicujus rei dignitatem amplificare, & auditoribus contemptum ejus excutere satagunt. *μάλα πυρωργικῶς* sint locuti.

Triplex
genus di-
cendi pa-
trum.

Floscule
oratorii.

M. 4. 2.
3. 2. 2. 4. 2

Deformu-
la : Hoc fi-
deles no-
runt,

XXV. Non alienum videtur a nostro proposito, de formula illa: *Hoc fideles norunt*, qua saepe Patres utuntur,

H 2

pauca

pauca annotare. Solebant illam adhibere, quando sermo erat de mysteriis, in primis vero de sacramentis. Christiani enim veteres sacro olim silentia sua mysteria venerati sunt. Hinc non tantum inter fideles fidei Christianæ mysteria referre, sed & coram catechumenis nondum ad informationem Ecclesiæ admissis ea exponere, fas non erat. Imò in v. E. ipsis Competentibus, qui baptismum solenniter ab Ecclesia petebant, severiter fuit interdictum, ne mysteria symboli Apostolici, aliis catechumenis referrent. Quoties ergò Sacri Tractatores in mysteria pro Concione tractanda inciderunt, solebant statim sermonem abrumpere, hec addita formula: *Ἐντο ιστον ει μεμυμένοι, Hoc initati norunt.* Casaubonus hujus sacri silentii reddit tres rationes: Prima fuit sublimitas mysteriorum ne scilicet hæc paganis vel Catechumenis in fide nondum confirmatis risui vel ludibrio exponerentur: solent enim minus comprehensibilia a plerisque rideri, quod præ imbecillitate mentis suæ non videant, imò rideant, quæ omni admiratione prosequi decebat, sunt verba Cyrilli Alexandr. l. 7. in Julianum. Altera causa erat, ut eo modo accederetur cupiditas Catechumenorum ad sacra illa accedendi. Hanc causam reddit S. August. *Catechumenis, inquiens, sacramenta non produntur, non ideo quod ferre ea non possint, sed ut ab iis tanto ardenterius concupiscantur, quanto honorabilius occultantur,* Tract. 96. in Joh. Tertia denique ratio erat, ut res sacræ & mysteria a rebus vulgaribus & vulgo obviis eximerentur: nam quæ pedibus hominum sunt exposita, quæque

Bal. M. de statim sine ulla difficultate capi possunt, his præstò solet
Sp. S. c. 27° esse contemtus; rebus vero ab usu hominum remotis & rariss naturali quodam modo est annexum, ut studiose requirantur.

XXVI. Ultima pars in Patrum Concionibus est *Epi-
logus*. Alii veterum sub finem concionum morale ali-
quod educunt, quod ubi auditoribus commendarunt, sta-
tim finiunt. Alii postremis Concionum verbis aliquid
boni auditoribus precantur, & gloria SS. Trinitati dicta
finiunt, qui mos S. Chrysostomo familiaris est. Exem-
plum habes homil. in Psalm 117. ubi ita finit: *Oremus, ut
hæc nobis concedantur gratia & miseratione Domini nostri
Iesu Christi, cui simul cum Patre & Spiritu S. sit gloria, impe-
rium, honor, nunc & semper & in secula seculorum Amen.*
Homilias de sanctis prece ad sanctum cui dicta est homilia,
finire solent, quod Gregorio Naz. solenne.

XXVII. Habitæ concioni sæpe subjungunt preces, quæ hodiernis nostris in suggesto fere similes sunt: ora-
bant enim, ut loquitur Tertullianus pro *Imperatoribus*, pro
Ministris eorum & potestatibus, pro *statu seculari*, pro *rerum
quiete &c.* Apolog. cap. 39. in hoc tamen preces illæ a no-
itris differunt, quod nostræ ex ambone recitentur, illæ
verò ad altare ab Episcopo fieri solerent. Unicum adden-
dum, nempe non suisse olim moris, ut inter concionandum
eleemosynæ colligerentur: habebant enim Veteres suas ob-
lationes, quas ad altare deferebant, eæque cedebant in
usum pauperum, viduarum, pupillorumque & aliorum,
quin & magna earum pars ad Eucharistiæ usum destinata
erat. Postea, cessante offerendiritu, vicem oblationum ho-
die collectio eleemosynarum supplet, quæ dum verba ad
populum fiunt, apud nos instituitur. Videatur B. D. Ca-
lixtus in De Sacrificio Christi semel oblato & itinerabili §. LXXI.
& seqq. ubi eleganter Veterum sacra cum hodiernis nostris
confert.

XXVIII. Antequam ad Auditores pergamus, dicen-
dum adhuc aliquid videtur de Patrum Concionibus funebri-
bus,

Epilogus
Concion.Preces
post Conc.Eleemo-
synæ olim
inter Con-
cion non
collectæ.Conciones
funebres
Veterum.

*Exercit.
xvi. ad Bar.*

bus. Sunt & hæc Conciones antiquæ: nam Dionysius quem Areopagitam vocant, Scriptor antiquissimus & elegantissimus, judice Casaubono, jam suo ævo earum mentionem facit. cap. vii. hierarch. Eccl. Et fuerunt tales conciones olim sic satis frequentes: In primis autem hodie extant Gregorii Nazian. orationes funebres, item Ambrosii in obitum Theodosii & Valentiani Linpp. it. Gregorii Nysseni in obitum Basilii M. Solent homiliæ ille Funebres in ipso statim initio ad mœstitiam esse compositæ. Ita enim Ambrosius Orat. super obitum Valentiniani fere orditur: *Quid igitur primum defleam? quid primum amara conquestione deplorem?* conversi sunt nobis dies veterum nostrorum in lacrymas, siquidem Valentinianus nobis, sed non talis, qualis sperabatur, advenit. Solvamas bono Principi stipendiarias lacrymas, quia ipse solvit nobis etiam mortis stipendum. Nec flendi admonitio necessaria flent omnes, sicut ignoti, flent timentes, flent & invitati, flent & barbari, flent & qui videbantur inimici. Nec cum minori animorum commotione parentat Theodosio: *Hoc nobis*, inquit, *motus terrarum graves, hoc juges pluviae minabantur, & ultra solitum tenebrosior caligo denunciabat, quod clementissimus Imperator decessurus esset è terris.* Ipsa igitur elementa excessum ejus mœrebant, cælum tenebris obdutum, aër horrens caligine, terra quatiebatur motibus, replebatur aquarum colluvionibus &c. Duo autem cumprimis sunt capita, quæ in ejusmodi orationibus tractare solent: 1. commendant defunctorum. 2. lugentibus solatum præbent, adductis variis argumentis, a Dei voluntate, a beneficio defunctis collato, a communi moriendi necessitate, ab exemplis aliorum, qui mortem amicorum fortiter pertulerunt, quorum exempla proferre possemus, nisi breves esse studeremus. Utrum autem Orationes istæ funebres ipso die sepulturæ & ad ipsum sepul-

sepulturæ locum, an vero postea sint habitæ, ego jam quidem in medio relinquo, & ad Concionum Auditores pergo.

XXIX. Circa Auditores primo notandum venit quod non tantum Fideles, sed & Catechumeni, Energumini & pœnitentes, imo infideles, pagani & Judæi potuerint Concionibus interesse. Hinc pars Catechumenorum dicebantur *Audientes* propterea, quod ipsis Concionibus ac Lectinibus fidelium audiendis liceret interesse. Verum finita Concione, non infideles tantum, sed & Catechumenos una cum Energumenis & pœnitentibus exire oportuit. Ita quidem in Africa, Italia & Oriente obtinuit. In Gallia vero & Hispania ne Catechumeni quidem ad Tractatus audiendos admissi sunt, donec id mutaret in Gallia quidem synodus Araucana, & in Hispania synodus Valentina, uti hoc ex Antiquitate probat B. Calixtus Disput. de Missis solitariis §. LX. Porro in V. E. populus stando audivit conciones. Discimus hoc ex S. August. tract. 12. in Joh. Infirmis autem facta potestas, ut inter concionandum federet. Homil. xxvi. ex l. 50. homil. Imo ne attentio auditorum minueretur, consilium dedit Augustinus, ut inter concionandum sedeant; de catechiz. rudibus c. 13. & 18. Curandum est, inquit, ut populus inter concionandum sedeat, ne stando defatigati vel recedant vel non attendant. Testem laudo Optatum Milevitanum qui .iv. populo in Ecclesia potestatem sedendi non fuisse docet. Cum vero multi partim ob senium, partim ob infirmitatem corporis ad finem usque facrorum stare non possent, hinc ne stando delassarentur, baculos secum deferre, iisque in sacris initi solebant, quos tamen cum legendum esset Evangelium emanibus deponebant. De quo ritu vide Amalar. Fortun. lib. III. cap. 18. Dignum est hic interseri exemplum Constantini M. qui tanta attentione conciones audivit, ut nunquam inter concionandum sessum ceperit,

Quibus li-
cuerit con-
cionibus
interesse.

Populus
stando au-
divit Con-
ciones-

Constant.
M. stando
audivit
Conciones

perit, sed semper erecto corpore stetit. Rogatus aliquando ut federet, & nefas esse institutis de Deo disputationibus negligenter aures præbere. Euseb. in vita ejus lib. IV. c. 33.

Preces An-
ditorum
pro se &
pro Conci-
onatore.

XXX. Notandum præterea de auditoribus, quod ante Concionem pro se & pro Concionatore oraverint. Indicat hoc ipsum Chrysost. serm de pat. & consumm. seculi, ubi ita jubet Auditorem orare: *Domine Jesu aperi oculos meos & aures cordis mei, ut audeam eloquia tua, & audiam & intelligam voluntatem tuam.* Et S. Basilus M. ita orditur: *Precebus eorum, qui diligunt Dominum opus habeo, ut optimi Dei ac Christi ipsius gratia ac bonus Spiritus admoneat nos & doceat, quæcunque à Domino audiverit, ac mentem nostram in via pacis dirigat.* Leo M. excitat populum, ut pro se oret. *Ad commune, inquit, pertinet lucrum, si potueritis me habere devotum, quia vestræ impenditur devotioni, quicquid nostræ tribuitur facultati.* Hic mos orandi pro Concionatore ipsis Apostolorum temporibus uidetur usitatus fuisse; Paulus enim Colossenses hortatur; ut pro se orent, ut Deus ipsi ostium sermonis aperiat, ut loquatur mysterium Christi, Coloff. IV. 3.

Applausus
populi.

XXXI. Denique ex Antiquitate notandus venit *Applausus populi* in media sæpe Concione excitatus, si quid eleganter a Concionatore fuisse dictum. Testatur hunc morem S. Hieron. cuius in epistola 2. ad Nepot. hæc sunt verba: *Cum in Ecclesia doces, vide ne tam populi clamor quam gemitus excitetur: laus enim Concionantium in lacrymis auditorum sita est.* Memini ego quod Gregorius Nazianz. Præceptor meus à me rogaretur, ut exponeret, quid sibi vellet in Luca Sabbathum δέπεγκτω? respondit ille: *Docebo te super hac re in Ecclesia, in qua omni populo mihi acclamante, cogeris invitus scire quod nescis, aut certè si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiae condemnaberis.* Hæc tenus Hieronymus,

nymus, idem confirmat Gregorius Nazianz. in orat. 32. ubi cum Ecclesiam Constantinopolitanam in universali Synodo II. ultro relinquenter, sic ait: *Grave est Concionibus & cætibus & publicis conventibus & plausibus his, a quibus quasi pennis in sublime ferimur, & familiaribus & amicis &c. privari.* Et S. August. l. iv. de D. C. c. 16. *Avida*, inquit, plebs motu suo significat, utrum Concionem intellexerit. Po- Applausus abusus. stea vero hic applausus in abusum abiit. Hinc S. Chryso- stomus: *Multi, inquit, ut in publicum prodeant & concio- nentur, multa faciunt, & si applaudentem multitudinem habent, quasi regnum adepti sint, exiliunt gaudio.* Si autem silentio sermo eorum claudatur, major illis ex silentio, quam ex geben- na mœror incessit, hom. 38. in Act. Talis fuit Paulus Samosatenus, de quo Eusebius scribit, quod populum, quando ad Conciones ejus non applausit, increpaverit & ob- jurgaverit lib. vii. c. 27. histor. Imo populus interdum applausit ad ea, quæ non intellexit, uticum ex Hieronymi jamjam adducto loco, tum etiam ex St. Augustino patet, qui populum increpat, quod ante solutam quæstionem acclamasset: *quid, inquit, dixi? quid laudastis? Ecce quæ- stio est, & tamen laudastis?* Serm. 47. de diversis.

XXXII. Hic abusus sine dubio Patres ad abrogan-
dum hunc morem permovit. Hinc Chrysost. Sæpius, ait,
cogitavi ponere legem plausus probibentem, & suadentem, ut
cum silentio & convenienti decentia audiatis. Sed sustine-
te oro & credite mihi si placet banc nunc legem firmabimus,
ne quis auditor plaudat, quamdiu nos loquimur. Homil. 3.
in Act. Et Homil. 38. ad populum Anticch. *Plausibus mi-*
hi non est opus, non laudantium vocibus & tumultu. Vnum
duntaxat volo, & cum quiete & intelligentia audientes,
quæ dicuntur faciatis. Hoc mihi pro plausu, hoc pro lau-
dationibus. Idem mos S. Augustino displicuit: cum
I enim

Applausus
abusus.

enim apud Cæsareenses improbum aliquem morem habita concione sustulisset, addit: *Non putavi me aliquid egisse cum eos audirem acclamantes, sed cum flentes viderem. Acclamationibus quippe se delectari & doceri, fleti autem lacrymis indicabat.* lib. iv. de Doctr. Christ. cap. 24.

Locus
Concio-
num,

Cur locus
Concion.
editor.

XXXIII. Quod locum attinet, ex quo conciones habitæ sunt, fuit is in choro: nec longe ab altari remotus, aliquanto editior & excelsior, unde etiam a S. Cypriano *Tribunal Ecclesiæ* dicitur epist. 34. Reddunt vero Veteres tres rationes, cur ex edito loco Tractator concionatus sit (1) ut eo commodius ab omnibus audiri posset, juxta illud Es. xl. 9. *supra excelsum montem ascende tu, qui evangelizas in Zion.* (2) ad denotandum quod veritas Evangelii in lucem, in publicum, & ad omnium aures deferri, nullatenus vero abscondi debeat, juxta illud Christi: *Quod vobis in aurem dico, vos super tecta prædicate.* (3) Quod ipse Christus in sublimi docere solitus sit, ut in monte, S. August. aliam reddit rationem, ideo, inquiens, altior locus est Episcopis positus, ut ipsi superintendant, & tanquam custodiant populum: nam & græce quod dicitur θησαυρος hoc latine *Superintendent* (vel ut hodie loquimur, *Superintendentis*) interpretamur, qui superintendit, b. e. supervidet. in Ps. 126. Ad illud tribunal Ecclesiæ oportuit Tractatorem per gradus ascendere, unde Veteribus dicitur *Ambo* ab αὐθάρεν vel αὐθάρεν. Erant autem Veterum Ambones in longum protensi, ut in iis deambulare possent, quos soliti sunt velis exornare. Unde S. August. epist. 203. *cathedras velatas*, vocat, & Pacianus epistola 2. *sedes concionantium linteatas* dixit. De cætero prisci suos illos ambones simples, non auro illustres aut argento splendidos esse voluerunt. Hinc reprehenditur Paulus Samosatenus, quod thronum sublimem, non tanquam Christi discipulus, sed ad morem

mine

Prin-

Principum secularium sibi strui fecerit. Euseb. I. viii. histor. c. 27. Locus autem unde Concio habebatur peculiaris erat & distinctus ab eo, unde Lector sacram scripturam legere solebat. Invenio tamen apud Sozomenum I. viii. c. 5. hist. quod S. Chrysost. aliquando de *gradu Lectorum concionem* habuerit. Sed de Ambonibus juxta ac de structura templorum Veterum, legatur Ampliss. Dn. D. Praeses de Sacris Publicis Veterum Cap. II. Tit. Basilicæ.

XXXIV. Restant pauca de Tempore Concionandi ^{Tempus} dicenda. *Diem Solis* fuisse ordinarium concionandi Tem-^{Concionari} pus, ex Justini Apolog. 2. item ex Tertull. Apolog. & aliis Patribus liquet. Sed & aliis diebus sermones ad populum habitos fuisse certum est. Et Augustinum quidem quotidianum interdum fuisse in habendis homiliis, testantur ejus homiliæ in Psalmos, quin bis uno die saepe Concionem habuisse ipse Author est concione 11. in Psalm. xxciix. *Ad reliqua, inquit, Psalmi, de quo in matutino locuti sumus, animum intendite.* Priorem autem concionem sic finierat: *Quod restat, si placet servemus, quia longus est Psalmus, & adhuc aliquid in nomine Christi sumus vobiscum locuturi.* S. Chrysostomus his singulis hebdomatibus concionatus est, ut patet homil. 23. in c. 3. Joh. Basilius M. Serm. in luxum & ebriet. indicat in *Quadragesima singulis diebus* habitas esse conciones. Socrates lib. v. histor. c. 21. refert Alexandriæ quarta feria & ea quæ Parasceve dicitur, lectam esse scripturam, & Doctores eam exposuisse. Cæsareæ vero Cappadociæ die sabbathi & Dominico *sub vesperam* Tractatores interpretatos esse Scripturam. Præterea in festis Sanctorum habitas esse conciones testatur Origenes homil. in Gen. aliquique Sermones Patrum de Sanctis. Hæc ita de SS. Patrum concionibus per prima præsertim vi. secula dicta sunt.

Sacerdotes
circumis-
trunt & con-
clonati
sunt,

J. IV. cap. 3.
Populus
nondum
finita con-
cione egr-
ditur.

Conciones
tempore
Caroli M.

XXXV. Seculo VII. mos fuit, ut sacerdotes *in vicis*
et pagis circumirent & concionarentur, aliaque sacra of-
ficia peragerent. Diebus enim Dominicis confluxisse po-
pulum, & si quis Sacerdos in pagum devenisset, eum ro-
gasse, ut concionem haberet, Auctor est Beda I. 3. histor.

Angl. cap. 26. Idem de magnatibus conqueritur quod vix
finita concione, templo exierint. Eundem morem repre-
hendit Cæsarius homil. 33. Refert hac de re facetam hi-
storiam Simeon Methaphrastes: cum enim Johannes Ele-
mosynarius vidisset, omnes finita concione exiisse, ne Mis-
sæ interesse voluisse, ipse quoque relicta Missa exiit, di-
cens, sibi nihil opus esse hoc labore, sed se synaxin cele-
brare propter populi utilitatem. Verum fortassis ideo
Missæ interesse noluerunt, quod ea jam tum temporis mul-
tis theatraicis nugis esset obruta, quas sine scandalo
aspicere non possent. Invenio tamen jam seculo V. hunc
pravum morem a synodis notatum. Hinc in Concilio IV.
Carthaginensi, quod, observante Baronio, revera quintum
est, cap. 24. scanditur: *Qui, Sacerdote verbum faciente in*
Ecclesia, de auditorio frerit egressus, excommunicetur: Et
in Agathensi synodo statuitur, ne populus ante benedictio-
nem sacerdotis et templo egrediatur, cap. 31.

XXXVI. Seculo VIII. quid Carolus M. predicari jus-
serit, patet ex I. i. Legum Francicarum ab Ansegiso col-
lectorum cap. 76. & potest legi apud B Calixtum in disp.
de Sacrificio Christi §. LXX. Idem constat ex Constitutio-
nibus ejus Aquisgrani factis, ubi ita loquitur: *Fides ca-*
tholica ab Episcopis & Presbyteris diligenter legatur, & omni
populo prædicetur. Primum omnium prædicandum est gentibus
generaliter, ut credant Patrem & Filium & Spir. S. unum
esse Deum omnipotentem, æternum, invisibilem &c. Prædi-
candum est, quo modo Dei Filius incarnatus est de Spiritu S.
& ex Maria semper Virgine, pro salute & reparatione huma-
in

ni generi passus, sepultus & tertia die resurrexerit a mortuis,
 & ascenderit in cœlos &c. Solet etiam ad hoc seculum Pericoparum Evangeliorum & Epistolarum, quibus hodieque utimur, distributio referri. Testis hujus rei est B. Calixtus in Apparatu Theol. pag. 128. *Carolus M.* inquit, *Pauli Warnefridi opera diebus Dominicis & festis suas ex Evangelii & Epistolis Lectiones, quæ hodieque usurpantur, adsignasse fertur.* Verum pericopæ illæ dominicales jam ante Carolum M. in usu fuisse videntur, auspiciis enim Caroli M. Pericopæ Evangelicæ homiliis Patrum per Paulum Warnefridum sunt illustratæ. Testatur hoc ipsum Sigebertus Gemblacensis: *Carolus Imperator, inquit, per manum Pauli Warnefridi (qui fuit Diaconus Aquileensis & monachus Cassinensis) decerpens optima quæque de scriptis catholicorum Patrum, Lectiones unicuique festivitati convenientes, per circulum anni in Ecclesia legendas compilari fecit.* Ad B. C. 807. Hinc verior nobis illorum videtur opinio, quibus Warnefridus primus audit Postillator. Alii tamen, inter quos Sixtus Senensis lib. iv. Biblioth. operam illam tribuunt Alcuino sive Albino Flacco, Caroli M. Praeceptoris. Potest videri saepius laudata disputatio B. Calixti de sacrificio Christi §. LXIX. Oportet igitur jam tempore Caroli M. pericopas illas ita fuisse distinctas. Quo vero seculo id factum sit, de eo dubitatur. Walafridus Strabo, qui seculo ix. claruit, primis Apostolorum successoribus hanc operam tribuit, verum rationibus minus certis, teste Mornæo l. l. de Missa c. III. Meminit etiam Hieronymus jam suo tempore h. e. seculo iv. Pericoparum Evangelicarum in Ecclesiis Græcis usitatarum, in apologetico adversus Vigilantium. Verum an illæ ipsæ sint, quibus hodie utimur, de eo merito ambigimus. D. Chyträus, textus illos a S. Hieronymo selectos, a Damaso vero in Ecclesiis introductos afferit lib. de Bapt. & Euchar. Quicquid de eo sit, videntur jam se-

Pericopæ
Evangel.
& Epist.

culo vi. tempore Gregorii M. ita fuisse distincta pleraque Evangelia: habentur enim multæ inter homilias Gregorii, in quibus illos ipsos Evangelicos textus, quos hodie usurpamus, explicat.

Abusus in
Concion.
illapsi.

XXXVII. Sequentibus seculis, uti doctrina cœlestis novis additionibus & pravis interpretationibus cœpit corrumpi, ita etiam in ipsis Conciones abusus varii sunt inventi. Cœperunt enim Pontificii *Legendas Patrum* tanquam veras historias pro Concione referre; imo saepe tales jocos & fabellas narrarunt, quas vix alibi, ne dum in sancto illo loco referre decet. Præsertim hoc factum est in fériis *Natalitiis & Paschalibus*; Unde natus est famosus ille *rīsus paschalis*, quem concionantes fabulis manifeste conficiunt, nec raro obscenis, in festo Paschatis excitare soliti sunt. Ipse Augustinus Valerius Episcopus Veronensis, qui ad imitationem Aristotelis tres libros Rheticæ Ecclesiasticæ scripsit, hac de re conqueritur l. i. c. 22. ubi ita monet: *Cavere debet Orator Ecclesie, ne cum omnia vult exemplis illustrare, in illud vitium incidat, quod ante duo secula & quod excurrit, in Concione irrepit, ubi fida, ridicula & minime verisimilia pro concione fuerunt recensita.* Imo seculo xi. tanta fuit negligentia concionatorum in concionando, ut satanas & omne inferorum satellitum literas de tartaro emiserint ad universum Ecclesiasticum cœtum, in quibus gratias clero egerunt, quod non modo voluptatibus indulgerent, verum etiam prædicationis in curia tantum sibi subjectarum animarum numerum, ad inferos descendere facerent, quantum superiora secula nunquam viderint, ut refert Malmesborensis l. iii. cap. 9. Sed hisce nunc quidem diutius immorari non possemus. Benedictus sit Deus, qui ex superstitionibus & tenebris Papalibus nos eruit, & puram sui Verbi prædicatiunem

rur-

0113

Iuris concessit, conservet nos in ea Misericordiarum Pater, eamque ad seros nostros nepotes transmittat! Fiat! Fiat! Quo voto finio, gratia denuo agens Deo O. M. qui vires animi & corporis ad perficiendum hunc laborem clementer concedere dignatus est. Sit de cætero venia erratis, & de recte dictis.

SOLI DEO GLORIA!

ΕΠΙΜΕΤΡΑ.

I. Quemadmodum Veteres de salute Catechumenorum, ante baptismum martyria abreptorum, aut naturali morte extinctorum, bene sperabant; ita & nos de salute infantum in utero materno, vel statim a partu sine baptismo morientium non desperamus.

II. An nunquam aliquod Concilium tam universale fuerit, ut omnes & singulas, per totum Orbem, particulares Ecclesias repræsentarit, merito dubitatur.

III. Communionem laicam & que ac clericam sub utraque specie factam fuisse, contra Bellarminum asserimus.

IV. Stephanus Episcopus Romanus recte olim contra S. Cyprianum statuit, Baptismum ab heretico rite collatum, legitimum esse, nec iterandum.

V. Pater in divinis potest dici principium Filii.

VI. Deus ubique est & nusquam est.

VII. Deus

VII. Deus quoad essentiam piis ac impiis & que
præsens est.

VIII. In N.T. barbarismos & solacismos, prout
quidem ab Augustino & Suida definiuntur, occurre-
re, haud inviti largimur.

IX. Neque hac assertione in Spiritum S. blasphe-
miam committi censemus.

X. Nulla est consequentia, si quis ita argumen-
tetur: Christus est primogenitus omnis creature. Ergo
est primus inter creaturas.

XI. Creaturam esse æternam, non implicat con-
tradictionem.

XII. Quo modo Sociniani, Christo divinum cul-
tum deferentes, ab idololatria excusari possint, non
videmus.

XIII. Electi possunt Fidem amittere totaliter, fi-
naliter non item.

Coll. diss. A. 52, misc. 9